

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE

Prírodovedecká fakulta

Katedra humánnej geografie a demogeografie

Ženy v politike

Diplomová práca

Bc. Michaela VEŠKRNŮVÁ

Študijný odbor 4.1.35 Geografia

Študijný program Humánna geografia v administratíve

Vedúca diplomovej práce: Mgr. Alena Rochovská, PhD.

BRATISLAVA 2010

Prehlásenie

Čestne prehlasujem, že som predloženú diplomovú prácu spracovala samostatne s použitím uvedenej literatúry a ďalších informačných zdrojov.

V Bratislave, 21.04.2010

.....

Podpis autora práce

Pod'akovanie

Ďakujem vedúcej mojej diplomovej práce Mgr. Alene Rochovskej, PhD. za odbornú a metodickú pomoc.

ABSTRAKT

VEŠKRNOVÁ, Michaela: *Ženy v politike*. [Diplomová práca]. Univerzita Komenského v Bratislave. Prírodovedecká fakulta; Katedra humánnej geografie a demogeografie. Školiteľ: Mgr. Alena Rochovská, PhD. Bratislava: PFIFUK, 2010. 65 s.

Právo voliť a byť volený považujú mnohí v súčasnosti za samozrejmú. Slovenské ženy získali volebné právo v roku 1919. V nasledujúcich rokoch sa odohralo množstvo zmien, ktoré zlepšili a posilnili postavenie žien v súkromnom a verejnom živote. Postavenie žien v danej spoločnosti je významným indikátorom ekonomickej a sociálnej vyspelosti krajiny. Právo participovať na zákonodárnej a výkonnej moci krajiny je základom demokratickej spoločnosti. O reálnej účasti žien v politike na Slovensku možno hovoriť až po roku 1989. Slovenská republika nemá prijatý špeciálny zákon o rovnosti rodov, no prihlásila sa ku všetkým medzinárodným dokumentom v oblasti ľudských práv a rovnosti príležitostí. Slovenská republika prijatím členstva do Európskej únie v roku 2004 zároveň prijala legislatívu EÚ za svoju. Uplynulé roky ukázali, nakoľko tieto skutočnosti ovplyvnili postavenie žien v slovenskej politike. Zastúpenie žien v politike je v európskych krajinách výrazne rozdielne a to i v rámci Európskej únie.

Kľúčové slová: rod, rodová rovnosť, ženy, volebné právo, politika, voľby, kvóty

ABSTRACT

VEŠKRNOVÁ, Michela: *Women in politics* [Diploma work]. Comenius University in Bratislava. Faculty of Natural Sciences; Department of Human Geography and Demogeography. Advisor: Mgr. Alena Rochovská, PhD. Bratislava: PRIFUK, 2010. 65 s.

In today's world, the right to vote and stand as a candidate in elections is taken for granted by many people. This right was given to Slovak women in 1919. Over the following years there were many changes which improved and strengthened the position of women in public and private life. The position of women in the respective society is a significant indicator of economic and social development of the country. The right to participate in government and decision-making is the core of a democratic state. However, the actual participation of women in politics can be seen after 1989. The Slovak Republic has not adopted any particular bill that would declare equality of genders but it adheres to all international documents concerning human rights and equal opportunities for everyone. In 2004, after joining the European Union, European law became a part of the Slovak legal system. Over the course of the past years, it could be seen how and to what extent all these factors and circumstances had influenced the position of women in politics. The participation of women in politics differs significantly in various European countries.

Key words: gender, gender equality, woman, right to vote, politics, vote, quotas

OBSAH

ZOZNAM TABULIEK, GRAFOV, MÁP A OBRÁZKOV	7
ÚVOD	9
CIEĽ A METODIKA PRÁCE	11
ZHODNOTENIE LITERATÚRY	12
1. PROBLEMATIKA RODOVEJ ROVNOSTI	14
1.1. Základné pojmy	14
1.2. Princíp rodovej rovnosti v slovenskej legislatíve	16
1.3. Slovenská republika a legislatíva Európskej únie	18
2. ŽENY A POLITIKA	20
2.1 Postavenie žien v histórii na Slovensku	20
2.2 Volebné právo žien	21
2.3 Systém kvót	23
3. ŽENY V POLITIKE V EURÓPSKEJ ÚNII	27
3.1 Slovensko v kontexte Európskej únie	27
3.2 Ženy v politike vo vybraných krajinách Európskej únie	30
4. ÚČASŤ ŽIEN NA ZÁKONODÁRNEJ A VÝKONNEJ MOCI	35
4.1 Ženy, muži, politika a spoločnosť	35
4.2 Volebný systém	36
4.3 Prezidentské voľby	37
4.4 Voľby do Európskeho parlamentu	40
4.5 Parlamentné voľby	42
4.6 Voľby do orgánov samosprávnych krajov	50
4.7 Voľby do orgánov samosprávy obcí	55
ZÁVER	58
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	60
SUMMARY	63

ZOZNAM TABULIEK, GRAFOV, MÁP A OBRÁZKOV

Tabuľky:

Tabuľka č. 1: Rok uzákonenia volebného práva pre ženy vo vybraných európskych krajinách

Tabuľka č. 2: Prehľad zastúpenia žien v parlamente v rokoch 1919 – 1939

Tabuľka č. 3: Zastúpenie žien v parlamentoch členských štátov Rady Európy (1999)

Tabuľka č. 4: Zastúpenie žien v národných vládach členských štátov Rady Európy (1999)

Tabuľka č. 5: Opatrenia na podporu rodovej rovnosti v politike členských štátov EÚ (1999)

Tabuľka č. 6: Voľba prezidenta 1999 – podiel hlasov pre jednotlivých kandidátov

Tabuľka č. 7: Voľba prezidenta 2009 – podiel hlasov pre jednotlivých kandidátov

Tabuľka č. 8: Voľba prezidenta 2009 – podiel hlasov pre jednotlivých kandidátov v 2. kole

Tabuľka č. 9: Miera zastúpenia žien v Európskom parlamente

Tabuľka č. 10: Zastúpenie žien vo vládach SR a parlamentoch SR od roku 1989

Tabuľka č. 11: Parlamentné voľby 2002 - Zastúpenie kandidujúcich žien za jednotlivé politické strany

Tabuľka č. 12: Parlamentné voľby 2006 – Zastúpenie a veková štruktúra kandidujúcich žien

Tabuľka č. 13: Kandidáti na predsedov VÚC 2005

Tabuľka č. 14: Podiel žien na kandidačných listinách a podiel zvolených poslankyň

Tabuľka č. 15: Kandidáti na predsedov VÚC 2009

Tabuľka č. 16: Podiel žien na kandidačných listinách a podiel zvolených poslankyň

Tabuľka č. 17: Rodové zloženie zvolených primátorov a starostov v rokoch 1994 – 2006

Tabuľka č. 18: Počet primátoriek a podiel žien z poslancov zastupiteľstiev krajských miest SR po voľbách v roku 2006

Grafy:

Graf č. 1: Voľba prezidenta 1999 – podiel hlasov pre jednotlivých kandidátov

Graf č. 2: Voľba prezidenta 2009 – podiel hlasov pre jednotlivých kandidátov

Graf č. 3: Voľby do Európskeho parlamentu 2004 – porovnanie kandidátov a zvolených poslancov podľa pohlavia

Graf č. 4: Voľby do Európskeho parlamentu 2009 – porovnanie kandidátov a zvolených poslancov podľa pohlavia

Graf č. 5: Voľby do Národnej rady SR 2002 – porovnanie kandidátov a zvolených poslancov podľa pohlavia

Graf č. 6: Voľby do Národnej rady SR 2006 – porovnanie kandidátov a zvolených poslancov podľa pohlavia

Graf č. 7: Voľby do samosprávnych krajov 2005 – porovnanie kandidátov a zvolených poslancov podľa pohlavia

Graf č. 8: Voľby do samosprávnych krajov 2005 – porovnanie kandidátov a zvolených poslancov podľa pohlavia

Graf č. 9: Prehľad rodového zloženia primátorov a starostov

Mapy:

Mapa č. 1: Kandidáti, ktorí získali v jednotlivých obvodoch najväčší počet hlasov, Prezidentské voľby 2009 – 2. kolo

Obrázky:

Obrázok č. 1: Rozloženie moci žien a mužov v rozhodovacích politických funkciách – SR a priemer EÚ za rok 2008

ÚVOD

„Predstava, že ženy a politika by sa nemali zmiešavať, je nesmierne stará“

S. Rowbotham, 1992

Rovnako ako je stará predstava, že ženy do politiky nepatria. Než sme mohli dospieť k tomuto vyhláseniu, uplynulo veľa času, kedy ženy museli tvrdo bojovať za svoje práva. Samotné právo voliť a byť volená im bolo dlhé roky odopierané, napriek tomu, že ženy tvoria polovicu ľudstva. Vstup do verejného života pre ženy nebol jednotný, dokonca ešte v súčasnosti môžeme nájsť vo svete krajiny, kde ženy nemajú právo voliť. Neúnavný boj za svoje práva priniesol úspech až v 20. storočí, kedy väčšina krajín zlegalizovala volebné právo pre ženy.

Na Slovensku sa začala verejná diskusia o problematike rovnosti príležitostí žien a mužov reálne až po spoločenských zmenách v roku 1989. Demokratická a moderná koncepcia spoločnosti by mala byť postavená na rovnakých právach pre všetkých. Právo participácie všetkých obyvateľov na zákonodárnej a výkonnej moci v krajine k týmto právam jednoznačne patrí.

Práva žien a rovnosť príležitostí žien a mužov sa stali predmetom medzinárodných dokumentov a smerníc. V slovenskej legislatíve absentuje špeciálny zákon o rodovej rovnosti ako majú napr. niektorí členovia Európskej únie. Ústava Slovenskej republiky garantuje práva iba vo všeobecnej rovine pre všetkých občanov. Tento legislatívny nedostatok Slovensko čiastočne kompenzovalo medzinárodnými dokumentami, ktorých záväzky na seba prebralo ich prijatím. Zásadným zlomom bolo v roku 2004 prijatie členstva do Európskej únie, čo mimo iného znamenalo implementovať legislatívu EÚ do slovenskeho práva. Európska únia už od samotného vzniku podporuje rôznymi opatreniami postavenie žien. Veľkú pozornosť predovšetkým venuje snahe o vyrovnané zastúpenie žien a mužov v politike v jednotlivých členských krajinách.

Zastúpenie žien v politike na Slovensku nie je uspokojivé. V uplynulých rokoch zaznamenávame síce progres v zastúpení žien v politike, no nárast je nevýrazný a pomalý. Príčin v rozdielom v zastúpení žien a mužov vo verejnom živote je mnoho. Najväčší problém Slovenska je značný rozpor medzi legislatívou a praxou, čo potvrdzujú aj Filadelfiová, Radičová a Puliš (2000): „Najaktuálnejší stav v tejto oblasti by sa dal charakterizovať tak, že pretrváva hlavný problém Slovenska, ktorým je rozpor medzi formálnou (deklaratívnu, právnou, ...) a medzi skutočnou úrovňou

práv žien v spoločnosti. Rovnoprávnosť žien a mužov v legislatíve existuje, ale v reálnom živote sa tieto pravidlá neraz prekračujú a nedodržiavajú“.

Na Slovensku je politika ešte stále predovšetkým mužská záležitosť. Zastúpenie žien v politike na národnej, regionálnej a lokálnej úrovni je slabé. Aktuálne nedosahujú ženy v politike na žiadnej z týchto úrovní ani len 30% zastúpenie.

CIEĽ A METODIKA PRÁCE

Cieľom mojej diplomovej práce je poukázať na spoločenské postavenie a práva žien v minulosti. Ich cestu a vytrvalý boj o získanie volebného práva, resp. práva podieľať sa na rozhodovaní a moci v krajine. Predstavím základné pojmy z problematiky rodovej rovnosti a právne normy, ktoré legislatívne upravujú túto oblasť v slovenskom práve.

Vo svojej práci sa zameriavam predovšetkým na postavenie žien v politike. Analyzujem situáciu v tejto oblasti výraznejšie od roku 1989. Hlavným cieľom mojej práce je identifikácia špecifík a osobitostí zastúpenia žien v politike na jednotlivých úrovniach na základe dostupných štatistických záznamov. Analýza volebných výsledkov pri voľbe prezidenta, do národnej rady SR, regionálnej samosprávy i do Európskeho parlamentu. Zameriavam sa hlavne na posledné dve volebné obdobia na jednotlivých úrovniach.

Základ mojej práce spočíva v štúdiu a analýze dostupnej literatúry a odborných prác k uvedenej problematike. Zozbierané štatistické dáta sú dokumentované v tabuľkách a grafoch.

ZHODNOTENIE LITERATÚRY

Problematike rodovej rovnosti sa venuje viacero autorov. Informácie z uvedenej oblasti som predovšetkým čerpala z publikácie Rodová rovnosť: Prečo ju potrebujeme? (2003). E. Kvapilová a S. Porubánová v nej uvádzajú a hodnotia najdôležitejšie legislatívne opatrenia, ktoré boli prijaté Európskou úniou a Slovenskou republikou v oblasti podpory rovnosti príležitostí mužov a žien. S. Porubánová je tiež autorkou publikácie Realita a výzvy rodovej rovnosti na Slovensku. Autorka objasňuje základné pojmy problematiky rodovej rovnosti a predovšetkým sa venuje rozporom a problémom medzi teóriou a praxou rodovej rovnosti. Z. Kulašíková je autorkou monografie Politika rodovej rovnosti: Úvod do teórie politiky rodovej rovnosti, v ktorej analyzuje celý komplex otázok k problematike rodovej rovnosti

Sociologička A. Vodáková je autorkou knižnej publikácie Rod ženský (2003). Zaoberá sa postavením žien v spoločnosti z historického i súčasného pohľadu. Osobitne kapitola Žena v prostoru verejnom sa venuje postaveniu žien v politike. Autorka knižnej publikácie Do politiky prý žena nesmie – prečo? (2005) Jana Malínská popisuje emancipáciu žien v rôznych oblastiach so zameraním na problematiku vstupu žien do politiky.

Významným zdrojom informácií z oblasti politiky je publikácia Ženy v politike (2000) od J. Filadelfiovej, I. Radičovej a P. Puliša. Autori v nej mapujú vývoj zastúpenia žien v politike na národnej až po regionálnu úroveň a oboznamujú s reálnym stavom angažovanosti žien v politike.

Rodovej a feministickej problematike sa venuje i publikácia s názvom Ženy, muži a spoločnosť od autorky Claire M. Renzetti.

Ďalším zdrojom informácií z oblasti rodovej problematiky boli pre moju prácu štúdie expertky na rodovú problematiku Barbary Stiegler uverejnené v publikácii Spravodlivosť v rodových vzťahoch (2009).

Z. Bútorová a kolektív sú autori publikácie Ona a on na Slovensku (2008), v ktorej bola pre moju prácu najväčším prínosom kapitola Ženy a muži vo verejnom a politickom živote. Prináša prehľad a zhodnotenie stavu v slovenskej politike.

Monografia Feministické geografie od autorov Matej Blažek a Alena Rochovská bola cenným zdrojom informácií o formovaní feministicko-geografických diskurzov i o kľúčových momentoch feministicko-geografickej praxe.

Občianske združenie Aliancia žien Slovenska v roku 2002 vydalo zborník s výberom textov k problematike volebného práva žien s totožným názvom.

Cenným prínosom k mojej práci bola Súhrnná správa o stave spoločnosti 2002 a to predovšetkým kapitola Ženy, muži a rovnosť príležitostí a kapitola Ženy a muži v politike.

Záujmové združenie žien Aspekt pravidelne vydáva knižnú edíciu, v ktorej sú publikované rôzne materiály a odborné články mimo iného z oblasti problematiky postavenia žien v histórii i súčasnosti a účasti žien vo verejnom živote. Aspekty parlamentných volieb je vydanie špeciálne venované voľbám do NR SR v roku 2006.

Pohľad na aktuálny stav problematiky rodovej rovnosti podáva zborník materiálov Presadzovanie rodovej rovnosti osobitne v stredoeurópskom regióne a plány na zlepšenie situácie zase Národná stratégia rodovej rovnosti na roky 2009 – 2013.

Publikácia Slovensko na ceste k rodovej rovnosti (2006) obsahuje príspevky z oblasti rovnosti rodov, spoločenského postavenia žien v histórii i prehľad legislatívy Slovenskej republiky a Európskej únie k uvedenej problematike.

Štatistický úrad Slovenskej republiky bol hlavným zdrojom volebnej štatistiky pre moju prácu. Významným zdrojom informácií bola tiež internetová stránka www.gender.gov.sk, ktorú zriadil Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí v rámci Ministertstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Poskytuje štatistické údaje, oficiálne dokumenty týkajúce sa rodovej problematiky i definície odborných termínov.

1. PROBLEMATIKA RODOVEJ ROVNOSTI

1.1. Základné pojmy

Každý z nás je iný a preto je nevyhnutné brať do úvahy špecifické rysy života žien a mužov. Jediným všeobecne prijateľným dôvodom, prečo je nevyhnutné zaoberať sa rodovou rovnosťou, je konkrétne a viditeľné zlepšenie vzájomného spoluzitia žien a mužov ku prospechu oboch strán (Porubánová, 2005).

„Rodová rovnosť je základným atribútom právnej a sociálne spravodlivej demokratickej spoločnosti a jej dosiahnutý stupeň je ukazovateľom uplatňovania demokratických princípov. Rodová rovnosť svojím štrukturálnym a inštitucionálnym charakterom je spojená s výzvami trvalo udržateľného ekonomického rozvoja a rastu, sociálnej kohézie a plným využívaním ľudského potenciálu žien aj mužov“ (Národná stratégia rodovej rovnosti na roky 2009 - 2013).

Problematika rodovej rovnosti je spojená s výzvami pre ďalší rozvoj spoločnosti a to takej, kde naše práva a možnosti uplatnenia nebudú závisieť od toho, či sme sa narodili ako žena či muž. Každá spoločnosť má svoje pravidlá, no i limity. Odjakživa žili ženy a muži spolu, nie však vedľa seba. Nie je potrebné zachádzať ani do dávnej minulosti pre extrémne nerovnosti postavenia žien a mužov.

Pojmy ako rodová rovnosť, rovnosť príležitostí mužov a žien či rodová integrácia sa pomaly začínajú udomácnovať i na Slovensku. Pre upresnenie uvádzam definície nasledovných pojmov: rod, rodová spravodlivosť, rodová rovnosť, miera rodovej rovnosti a rovnoprávnosť žien a mužov.

Pre pochopenie problematiky je potrebné prvotne vysvetliť čo je to rod. „Rod je pojem, ktorý označuje sociálne rozdiely a vzťahy medzi mužmi a ženami, ktoré sú naučené. Medzi rôznymi spoločnosťami a kultúrami sa výrazne líšia a menia v čase. Pojem „rod“ nie je náhradou pojmu „pohlavie“, ktorý sa vzťahuje výlučne na biologické odlišnosti medzi mužmi a ženami. Napríklad štatistické dáta sa odlišujú na základe pohlavia. Termín „rod“ sa používa na analýzu rolí, zodpovedností, obmedzení a potrieb žien a mužov vo všetkých oblastiach konkrétneho sociálneho kontextu“ ako oboznamujú Kvapilová, Porubánová (2003).

Pojem rodová spravodlivosť sa definuje nasledovne: „Stav, keď ženy aj muži rovnako plnia sociálne funkcie a majú rovnaký prístup k zdrojom a výhodám nezávisle od príslušnosti k pohlaviu. Takáto situácia je žiadúca vo všetkých oblastiach

činnosti – ekonomickej, právnej, sociálnej, rodinnej, kultúrnej, bytovej, atď.; neznamená absolútnu zhodu v postavení pohlaví“.¹

Ako uvádzajú Kvapilová, Porubánová (2003): „Rodová rovnosť, rovnosť medzi mužmi a ženami znamená, že všetky ľudské bytosti, muži i ženy, sú slobodní v rozvoji svojich osobných schopností a robia rozhodnutia bez obmedzení stereotypmi, prísnyimi rodovými rolami a predsudkami. Rodová rovnosť znamená, že odlišné správanie, aspirácie a potreby žien a mužov sú zohľadnené, hodnotené a preferované rovnako. Neznamená to, že ženy a muži musia byť tí istí, ale že ich práva, zodpovednosti a príležitosti nebudú závisieť od toho, či sa narodili ako muž alebo žena“.

V súhrnnej správe o stave rodovej rovnosti na Slovensku (2008) sa uvádza nasledovná definícia: „Miera rodovej rovnosti vypovedá o aktívnej účasti žien na ekonomickom a politickom živote krajiny a meria nerovnosti príležitostí vo vybraných oblastiach. Zameriava sa na účasť žien v národných parlamentoch, prístup žien k profesionálnym príležitostiam/možnostiam (podiel žien zo všetkých pracovníkov v legislatíve, vedúcich pracovníkov a manažérov, technických pracovníkov) a rodovú príjmovú dispartitu (podiel príjmu žien na odhadovanom celkovom príjme)“.

Ako je uvedené v zborníku Presadzovanie rodovej rovnosti (2008) osobitne v stredoeurópskom regióne: „Rovnoprávnosť žien a mužov sa zakladá na princípe rovnakého zaobchádzania a rovnosti práv žien a mužov. Tento spôsob zaobchádzania zohľadňuje rozdielne postavenie žien a mužov v spoločnosti, je teda ekvivalentné vzhľadom na práva, výhody, povinnosti a možnosti. Rovnoprávnosť žien a mužov, resp. rodová rovnoprávnosť a rovnosť príležitostí neznamená rovnakosť podmienok – rovnaké zaobchádzanie s nerovnakými osobami rozmnožuje nerovnosť, preto dôležitým hodnotiacim kritériom je výsledok. Rovnoprávnosť žien a mužov znamená rovnaké zviditeľňovanie, podporu a účasť oboch rodov vo všetkých oblastiach verejného a súkromného života“.

Pojem gender sa na Slovensku prekladá do formy rod ako v jednom z mála jazykov. Nevystihuje to však daný pojem korektne, nakoľko evokuje skôr predstavu rodinného zriadenia, prípadne gramatickú kategóriu. „Rod predstavuje tak hľadisko, tak nástroj, tak i objekt geografického výskumu. Ťazko by tak bolo vyberať medzi

¹ <http://www.gender.gov.sk/index.php?id=87&sID=2eb94b5f0988390a860a6256e31904cf#R>

pomenovaniami ako rodová geografia, či geografia rodu. Feministická geografia je vedeckým smerom (i keď nejednoliatym), ktorý zahŕňa všetky tri spomenuté chápania vzťahu rod – geografia“ vysvetľujú Blažek, Rochovská (2006).

1.2. Princíp rodovej rovnosti v slovenskej legislatíve

Zásadnou podmienkou uplatňovania rodovej rovnosti je zabezpečenie jej legislatívneho rámca. Vytvorenie a udržiavanie právnych noriem, eliminácia diskriminácie, zvyšovanie povedomia spoločnosti o rovnosti príležitostí a realizácia projektov v oblasti problematiky rovnosti príležitostí sú jednou z podmienok pre dosiahnutie rovnakého postavenia, rovnakej viditeľnosti a rovnakej účasti oboch pohlaví vo verejnej a súkromnej sfére. K účinnosti je preto nevyhnutné zapojiť celú spoločnosť a nekvalifikovať pojem rovnosti príležitostí ako tzv. ženský problém.

V tejto súvislosti je nevyhnutné spomenúť pojem, resp. odborný termín Gender mainstreaming (v slovenskom preklade je zaužívaný pojem uplatňovanie rodového hľadiska). Národné centrum pre rovnosť príležitostí uvádza definíciu OSN: „Gender mainstreaming je proces sledovania dôsledkov akejkoľvek plánovanej akcie na ženy aj na mužov, vrátane legislatívy, politiky, alebo programov vo všetkých oblastiach a na všetkých úrovniach. Je to stratégia zameraná tak na ženy, ako aj mužov, súbor skúseností z uplatňovania rodového hľadiska v plánovaní, implementácii, monitoringu a hodnotení politík a programov vo všetkých politických, ekonomických a spoločenských oblastiach tak, že ženy aj muži profitujú rovnako a nerovnosť nie je akceptovaná“.²

Na Slovensku sa problematika rovnosti príležitostí žien a mužov začala stávať súčasťou politickej diskusie v 90. rokoch, predovšetkým v dôsledku prístupového procesu do Európskej únie. Jedným z prvých vládnych orgánov pre oblasť rodovej rovnosti bol Vládny výbor pre ženu a rodinu, ktorý však pôsobil iba 2 roky. V nasledujúcich rokoch pôsobilo v tejto oblasti niekoľko inštitúcií. V nadväznosti na Vládny výbor pre ženu a rodinu vznikol v roku 1996 Koordinačný výbor pre problematiku žien. Jeho snahou bolo upozorňovať na problematiku rodovo podmienenej nerovnosti príležitostí žien a mužov v rôznych oblastiach spoločnosti. Slovenská legislatíva neobsahuje zákon o rodovej rovnosti, ani Ústava SR špeciálne

² <http://www.rovnopravnost.sk/rovnost.html>

neupravuje tento pojem (napr. Švédsko, Nórsko, Dánsko, Belgicko, Nemecko, Rakúsko či Slovinsko majú prijaté špeciálne zákony o rovnosti rodov³). Príklady niektorých európskych krajín: Írsko – Zákon o rovnosti, Nórsko – Zákon o rovnosti rodov a Slovinsko – Zákon o rovnosti príležitosti pre mužov a ženy (Kulašíková, 2008). Ústava SR obsahuje všeobecné definície (II. Hlava, Základné práva a slobody). Na Slovensku existujú dva hlavné dokumenty týkajúce sa oblasti rodovej rovnosti a to Národný akčný plán pre ženy a Koncepcia rovnosti príležitostí mužov a žien.

V roku 1997 prijala vláda SR Národný akčný plán pre ženy ako základný programový dokument na obdobie nasledujúcich 10 rokov. Zásadným faktom je, že plán neobsahuje jasnú víziu a ciele, k naplneniu ktorých má smerovať a nešpecifikuje ani problémy a z nich prameniace potreby, ktoré by sa snažil riešiť. Koncepcia rovnosti príležitostí mužov a žien, prijatá vládou SR v roku 2001, vychádza zo skúseností s uplatňovaním Národného akčného plánu pre ženy, ktoré poukazujú na jeho slabé miesta. Je výrazne komplexnejšia a prepracovanejšia a bola vypracovaná na základe princípov ústavnosti, uplatňovania rodového hľadiska a demokracie. Koncepcia analyzuje situáciu v troch oblastiach, kde sa nerovnosť žien a mužov prejavuje v Slovenskej republike najvýraznejšie. Jednou z týchto oblastí je verejný a politický život (Rovnosť príležitostí žien a mužov na Slovensku, 2005).

V súčasnosti si v tejto oblasti plnia úlohy viaceré orgány a inštitúcie. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny zastrešuje Radu vlády SR pre rodovú rovnosť. Taktiež je potrebné spomenúť, že Národná rada SR zriadila v roku 2002 Výbor NR SR pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien, kde sa okrem iného venuje pozornosť rodovej rovnosti. Ďalšie inštitúcie a orgány: Komisia rovnosti príležitostí žien a mužov pri KOZ SR, nezávislý orgán SR Verejný ochranca práv, alebo Národné centrum pre rovnosť príležitostí. Toto centrum je neziskovou organizáciou, ktorá vznikla na základe dohovoru medzi OSN a vládou SR.

Problematika rodovej rovnosti je téma, o ktorej sa na Slovensku prakticky nehovorí, resp. veľmi málo. Záujem odborníkov o túto oblasť vzrastá predovšetkým v posledných rokoch a zásadný vplyv, ktorý podnietil väčšie zaniehanie k tejto problematike, mal náš vstup do Európskej únie. Pre laickú verejnosť je to však stále oblasť nejasná a s nedostatočným prísunom informácií. Možnosť prístupu verejnosti k väčšiemu a ucelenému zdroju informácií o rodovej rovnosti je komplikovaný,

³ Slovensko 2002. Súhrnná správa o stave spoločnosti, Inštitút pre verejné otázky, Bratislava 2002

nakolko už vyššie spomenuté niektoré verejné inštitúcie poskytujú na internetových stránkach iba nedostatočné a nekoplexné informácie. Ako sa uvádza v publikácii Rovnosť príležitostí žien a mužov na Slovensku (2005): „Čiastkové informácie sú nekoncepčne a nesystematicky „rozkúskované“ na množstve internetových stránok a tí, ktorí sa chcú o rovnosti príležitostí žien a mužov niečo dozvedieť, musia absolvovať časovo náročný a komplikovaný výskum. Aj inštitúcie, ktoré majú rovnosť príležitostí alebo rovnoprávnosť ako takú vo svojej misii, uverejňujú veľmi málo, alebo takmer žiadne informácie o rodovej rovnosti“. Niektoré ministerstvá, alebo iné inštitúcie verejnej správy poskytujú prístup k legislatíve, ktorá zastrešuje túto problematiku. No tento prístup k informáciám z oblasti legislatívy je verejnosťou málo alebo vôbec nevyužívaný z dôvodu nedostatočnej informovanosti, nevedomosti, kde sa k informáciám dostať, príp. zo zdĺhavého procesu hľadania a častých novelizácií.

1.3. Slovenská republika a legislatíva Európskej únie

Základný dokument, ktorý zahŕňa širokú škálu oblastí v súvislosti s právami a postavením žien je Pekinská akčná platforma, ktorá bola prijatá na konferencii OSN. Stala sa medzinárodným záväzkom, ktorá bola prijatá členskými vládami OSN v roku 1995 a medzi nimi aj Slovenskou republikou.

Jedna z častí Pekinskej platformy je venovaná účasti žien na moci a rozhodovaní a jej úvod začína citátom z deklarácie ľudských práv. Je venovaná problematike rovnosti príležitostí a vysvetľuje, že rovnaká účasť žien a mužov na rozhodovaní je nevyhnutná k posilneniu demokracie. Hovorí sa v nej o zastúpení žien nie len vo vládnych orgánoch a verejných inštitúciách, ale i v súdnictve. Za zdroje moci sú označené politické strany, odbory i nevládne organizácie. Podpísaním platformy sa krajiny zaviazali mimo iného k dosiahnutiu cieľa rodovej rovnosti vo vládnych orgánoch a komisiách, vo verejných správnych inštitúciách a v súdnictve. Pri konferencii OSN v roku 2000 sa dospelo ku konštatovaniu, že napriek snahám sa nepodarilo dosiahnuť úplnú rovnosť mužov a žien v rozhodovacích funkciách. V dôsledku toho bolo rozhodnuté, že úloha pokračuje do budúcej práce členských krajín Európskej únie (Filadelfiová, Radičová, Puliš, 2000).

Legislatíva Európskej únie je záväzná pre všetky členské krajiny. Smernice a nariadenia Európskej únie sa musia povinne implementovať do legislatív štátov,

ktoré vstúpia do únie. Vstup Slovenskej republiky do Európskej únie znamenal krok k prevzatiu medzinárodných záväzkov, ktoré vyplývajú z členstva. Otázne je, v akej miere sa na Slovensku uplatňujú a využívajú v porovnaní s ostatnými členskými krajinami.

Slovensko ako člen v medzinárodných štruktúrach sa stáva súčasťou hodnotení a porovnávaní v oblasti problematiky rovnosti príležitostí žien a mužov. K takýmto medzinárodným hodnoteniam slúžia rôzne ukazovatele, ktoré hodnotia situáciu v danej krajine. Jedným z takýchto ukazovateľov je miera rodovej rovnosti, ktorá vypovedá o aktívnej účasti žien na ekonomickom a politickom živote krajiny.

V roku 2006 dosiahla Slovenská republika v miere rodovej rovnosti skóre 0,638 bodov, čo zodpovedalo 34. miestu zo všetkých sledovaných krajín (Súhrnná správa o stave rodovej rovnosti na Slovensku, 2008). Pomocou týchto ukazovateľov možno porovnať, nakoľko sa odlišuje legislatíva od praxe v jednotlivých krajinách.

Európske spoločenstvo už pri svojom vzniku dbalo na princíp rovnosti. V Rímskej zmluve z roku 1957 je v článku 119 zakotvené právo na rovnosť v odmeňovaní pre ženy a mužov. Následne vznikla v roku 1977 Amsterdamská zmluva, ktorá výrazne posilnila právny rámec pre rodovú rovnosť a explicitne ju zaradila medzi základné princípy. Stala sa tak kľúčovou prioritou Európskej únie, čím aj jej členov. V členských štátoch sa dosiahol pokrok z hľadiska zlepšenia situácie žien, no rodové nerovnosti sa vyskytujú stále, v tej či onej podobe. Európska únia vyhlásila rok 2006 za rok rovnosti príležitostí žien a mužov, čím dala jasne najavo, že táto problematika patrí v politike Európskej únie za prioritné (Čambáliková, 2006).

Okrem primárnej legislatívy je súčasťou spoločných práv a povinností členských krajín Európskej únie aj tzv. sekundárna legislatíva, ktorú reprezentujú smernice. Tiež existujú tzv. mäkké nástroje, ktorými sa podporuje dosahovanie rovnosti žien a mužov. Významným programovým dokumentom, z týchto nástrojov je Rámcová stratégia spoločenstva pre rodovú rovnosť (2001 - 2005). V tejto stratégii rozlišuje spoločenstvo päť základných oblastí, v ktorých treba realizovať opatrenia k dosiahnutiu rovnosti mužov a žien. Jednou z týchto oblastí je podpora rovnakej participácie a reprezentácie mužov a žien. Ku konkrétnym aktivitám, ktoré majú naplniť tento cieľ patria napríklad: hodnotenie vplyvu volebných systémov, legislatívy a kvót na rovnováhu rodov vo volených politických orgánoch (Kvapilová, Porubánová, 2003).

2. ŽENY A POLITIKA

2.1 Postavenie žien v histórii na Slovensku

Hoci ženy tvorili polovičku ľudstva, bola im celé stáročia odopieraná možnosť participovať na zákonodárnej a výkonnej moci, čiže priamo sa podieľať na rozhodovaní o osude krajiny. Na patriarcháte bol postavený ako rodinný, resp. súkromný život, tak i verejný život. Postavenie žien v spoločnosti bolo druhoradé a právo i verejná mienka ich podriaďovali mužom. Spoločenské postavenie žien v uplynulej dobe bolo predovšetkým dané triednou príslušnosťou. Vo verejnej sfére sa realizovali muži, výhradne zastávali verejné funkcie a ženám bola prisúdená predovšetkým rola matky. Postavenie ženy bolo po boku muža, či už vo vzťahu dcéry, manželky, či matky. Prirodzeným povolaním ženy bolo materstvo, čím sa okruh jej pôsobenia limitoval iba starostlivosťou o rodinu. Neznamená to však, že ženy nevlastnili žiadnu reálnu moc. Napriek uvedenému možno nájsť v histórii niekoľko výnimiek, ktoré dokázali prekonať určité obmedzenia a presadiť sa vo sférach netypických pre ženy v danej dobe. Napríklad v politike dokázali svoje schopnosti panovníčky.

Prvou ženskou panovníčkou v dejinách Uhorska, ktorá zasadla na trón, bola Mária Terézia. Nástupníctvo ženy však nebolo možnosťou samostanej voľby, skôr východiskom z núdze. Rakúskemu cisárovi Karolovi VI. sa nepodarilo spolodiť mužského potomka, ktorý by sa stal následníkom trónu, tak bola podľa jeho pragmatickej sankcie (r.1713) predurčená k vládnutiu jeho dcéra. Nástupnícke právo žien na trón Karol VI. zabezpečil pragmatickou sankciou, ktorá garantovala nástupnícke právo jeho bezprostredným dedičom a platila pre mužov no i pre ženy⁴.

Pojem rodová rovnosť nemá dlhú históriu v našej spoločnosti. Významným aspektom, ktorý dával žene možnosť presadiť sa, bolo vzdelanie. Povinná školská dochádzka neexistovala až do druhej polovice 18. storočia. Nedostatočná vzdelanosť a nekvalifikovanosť spôsobili, že ženy dostávali len povolania guvernantiiek. Ani po zavedení povinnej školskej dochádzky nebola situácia lepšia. Po absolvovaní elementárnej školy bolo ďalšie vzdelanie otázkou finančných možností rodiny. Ak sa aj žene dostalo vyššieho vzdelania, i tak sa neočakávalo jej samostatné uplatnenie.

⁴ http://www.historickarevue.com/?id=archiv_maria_terezia

Prioritu mali domáce práce, príp. umelecké a jazykové znalosti. „Ale žena, ktorá absolvovala strednú alebo dokonca vysokú školu a chcela byť činná v povolaniach donedávna vykonávaných iba mužmi, bola málokedy prijímaná s pochopením“ ako uvádza Malínská (2005). Snahou suplovať určité úlohy vo vdelávacom procese bol vznik spolkov. Príkladom je Živena, ktorá však nenapodobňovala ženské hnutie vo svete v boji o volebné práva. Jej snahou bolo získavať pre ženy prístup k vzdelaniu. Stávali sa tiež členkami iných ako dobročinných spolkov a práve tie otvárali možnosti na realizáciu vo verejnom živote. Členstvom v názorovo diferencovanom ženskom hnutí v celouhorskom rámci sa im začala otvárať cesta k politike (Lengyelová, 2006; Korbeľová, 1984).

Podmienky na to, aby sa o volebnom práve pre ženy začalo vôbec hovoriť v globálnom pohľade, vznikli až po tom, keď volebné právo získali široké vrstvy mužskej populácie v dôsledku demokratických revolúcií v 18. a 19. storočí. História boja za volebné právo pre ženy začali písať feministické hnutia, ktoré majú v USA (hnutie sufražetiek vzniklo v USA v 19. st.) i v Európe za sebou viac ako storočnú tradíciu. Femistické hnutia sa skladajú z rôznych prúdov, no ich hlavným cieľom je zrušenie rodového útlaku a iných nerovností (Juráňová, 2002; Renzetti, 2003).

Feminizmus sa výrazne prejavil v dvoch vlnách. Oproti prvej vlne prišlo k hlavnému posunu od vnímania potrieb rovnoprávnosti a rovnosti k potrebám rešpektu k odlišnosti. Hlavným heslom druhej vlny sa stalo „osobné je politické“, ktoré znázorňovalo jednotu súkromnej, rodinnej sféry a na druhej strane verejnej, čiže politickej v tom zmysle, že obe sféry by mali byť prístupné pre ženy i mužov a mali by byť založené na rovnakých princípoch (Blažek, Rochovská 2006).

Vstup žien do verejnej sféry života na Slovensku začal postupne po 1. svetovej vojne. Nepochybne najvýznamnejším medzníkom v tejto oblasti bolo získanie volebného práva.

2.2 Volebné právo žien

Ženy na Slovensku získali volebné právo pomerne skoro v porovnaní s inými európskymi krajinami, ako je uvedené v tabuľke č. 1.

Tabuľka č. 1: Rok uzákonenia volebného práva pre ženy vo vybraných európskych krajinách

Rok	Krajina	Rok	Krajina
1906	Fínsko	1928	Veľká Británia
1913	Nórsko	1931	Španielsko
1915	Dánsko		Portugalsko
1917	Rusko	1945	Francúzsko
1919	Rakúsko		Maďarsko
	Nemecko	1946	Albánsko
	Poľsko		Rumunsko
	Švédsko	1952	Grécko
	Československo	1971	Švajčiarsko

Pozn.: V súčasnosti majú ženy volebné právo všade na svete s výnimkou niektorých moslimských krajín.

Zdroj: Giddens, 1999; Juráňová, 2002

Slovenským ženám bolo priznané volebné právo v podobe demokratického občianskeho práva v Ústave Československej republiky. T. G. Masaryk zahrnul medzi hlavné body budúcej ústavy vznikajúceho československého štátu politickú, sociálnu a kultúrnu rovnoprávnosť žien s mužmi. Vzťahovalo sa na ne všeobecné, rovné, priame a tajné hlasovacie právo do oboch komôr Národného zhromaždenia - poslaneckej snemovne a senátu. Uvedený zákon bol prijatý v roku 1919 a následne v roku 1920 sa ženy na Slovensku prvýkrát zúčastnili volieb do československého parlamentu (Kobová, 2007, Zavacká 2007). V nasledujúcej tabuľke uvádzam prehľad zastúpenia žien v parlamente v rokoch 1919 – 1939.

Tabuľka č. 2: Prehľad zastúpenia žien v parlamente v rokoch 1919 – 1939

Volebné obdobie	Poslanci	Podiel žien	Zastúpenie žien (%)
1919 - 1920	254	10	3,9
1920 - 1925	275	14	5,1
1925 - 1930	298	9	3,0
1930 - 1935	300	9	3,0
1935 - 1939	300	6	2,0

Zdroj: Havelková, 2002

V roku 1918 vzniklo Dočasné národné zhromaždenie a bola možnosť pri kooptovaní poslancov ustanoviť aj poslankyňu a to aj napriek tomu, že nebol v tej dobe ešte prijatý zákon o všeobecnom volebnom práve. V tejto súvislosti sa dostala do parlamentu za Slovensko aj Dr. Alica Masaryková (Zavacká, 2007).

2.3 Systém kvót

Nepopulárny donucovací prostriedok, alebo nevyhnutný podporný systém? V súčasnosti má systém kvót množstvo zástancov, no i odporcov. Nemusíme zachádzať ďaleko, aby sme videli ne jeden pozitívny príklad krajiny, kde systém kvót (formálnych i neformálnych) bol tou správnou cestou k dosiahnutiu rodovej rovnováhy v spoločnosti. Kvóty sú nástrojom, ktorý sa bežne využíva v politickom prostredí. Vo verejnej diskusii k téme zavedia kvót na Slovensku vystupuje ne jeden odporca. Bývalý minister spravodlivosti D. Lipšic verejne vyhlásil, že kvóty sú protiústavné. Tiež sa vyjadril nasledovne: „Príslušnosť k mužskému alebo ženskému pohlaviu nesmie byť kritériom na kvalifikáciu alebo diskvalifikáciu na prístup k verejným funkciám“⁵. V prvom rade je potrebné objasniť pojem systém kvót.

Vodáková (2003) vysvetľuje systém kvót nasledovne: „Je to systém stanovujúci podiel určitej špecifickej skupiny populácie v určitých zamestnaniach, na školách a v politických štruktúrach. Využíva sa väčšinou ako politický nástroj k priamemu podporeniu diskriminovanej časti populácie v určitej oblasti. Niekedy je kvótny systém nástrojom pozitívnej diskriminácie žien. Je to systém diskutabilný, vzbudzujúci niekedy u mužov dojem nespravodlivosti, u žien zase pocit, že je im podsúvaná neschopnosť presadiť sa bez tejto pomoci vlastnými silami“.

Rozlišujeme kvóty dvojakého typu. Formálne kvóty, ktoré sú stanovené zákonom a neformálne kvóty, ktorých uplatnenie je založené na dobrovoľnosti. Napriek tomu, že možnosť zavedia kvót prináša častokrát ostré diskusie, nenašiel sa zatiaľ efektívnejší nástroj k zabezpečeniu rodovej rovnosti vo verejnom, resp. politickom živote.

A. Teutsch (2005) uvádza nasledovné argumenty v prospech kvót a proti:

Argumenty proti kvótam:

- kvóty sú v protiklade so zásadou rovnosti všetkých ľudí, a to preto, že preferujú ženy
- kvóty sú antidemokratické, lebo o tom, kto bude zvolený alebo zvolená, majú rozhodovať voliči a voličky
- kvóty sugerujú, že politici/političky sa vyberajú na základe svojho pohlavia, a nie vzhľadom na kvalifikáciu

⁵ <http://www.sme.sk/c/1279738/ak-kvoty-zien-prejdu-lipsic-ich-napadne-na-ustavnom-sude.html>

- ženy vlastne väčšinou ani nechcú mať výhody z kvót, aby ich nepodozrievali, že boli zvolené len preto, že sú ženy

Argumenty v prospech kvót:

- ženy majú právo na rovnakú reprezentáciu ako muži
- zavedenie kvótového systému, v ktorom bude zakomponované aj kritérium pohlavia, nie je diskrimináciou, ale kompenzáciou v situácii, keď existovali a naďalej pretrvávajú bariéry sťažujúce ženám rovnaký a spravodlivý podiel na rozhodovacích procesoch v politickom živote
- skúsenosti žien, stanovisko a pohľad žien sú vo verejnom a politickom živote potrebné, aby sa dosiahla skutočná demokracia
- ženy sú rovnako kvalifikované ako muži, ale ich kvalifikácia je v politickom systéme, kde dominujú muži, hodnotená nižšie
- politické strany kontrolujú proces nominácie (robia výber na kandidátske listiny), nie je to teda tak, že by voličky a voliči mali od samého začiatku vplyv na to, kto bude zvolený alebo zvolená

Jedným z hlavných dôvodov, ktorý sa uvádza v nesprospech kvót je, že už tu raz bola doba, kedy bol zavedený systém kvót a nepriniesla nic pozitívne. Kvóty sú na Slovensku nepopulárne v dôsledku našej minulosti, kedy v období komunizmu až do roku 1989 bol zavedený v politike systém kvót, ktorý stanovoval počet žien v parlamente na 30%. Formálny bol nielen ich výber, ale i samotné pôsobenie v parlamente, išlo iba o splnenie kvót. V súvislosti s aplikovaním a samotným fungovaním tohto systému je potrebné zdôrazniť, že značný vplyv na výsledok uplatnenia kvót má volebný systém, ktorý v tej danej krajine.

V prípade pomerného volebného systému fungujú kvóty inak ako pri väčšinovom systéme. Systém pomerných volieb s uzavretou kandidátkou, kde preferenčné hlasy nie sú možné, prípadne zohrávajú minimálnu úlohu, rozhodujú o obsadení voliteľných miest a o poradí na kandidátskej listine samotné politické strany. Pre uvedený prípad je dôležité, aby boli ženy umiestnené na voliteľných miestach. Tiež je efektívne v tomto prípade aplikovať tzv. systém zipsu, kde ide o pravidelné striedanie, t.j. každé druhé miesto na kandidačnej listine pripadne žene. V druhom prípade, kedy sa jedná o väčšinový volebný systém a svoj význam majú preferenčné hlasy, sú dôležité pre kandidujúce ženy volebné kampane. V mnohých

krajinách sú systémy kombinované, preto je potrebné využívať viacero nástrojov a samotné kvóty na zvýšenie zastúpenia žien nepostačujú (Filadelfiová, 2002a).

Z pohľadu rovnocenného zastúpenia a participácie žien a mužov vo verejnom a politickom živote si v rámci Európy drží prvé miesto dlhšiu dobu Švédsko. Táto krajina je dôkazom toho, že za správnej podpory a spolupráce sa rokmi podarilo nájsť taký systém, ktorý stavia mužov a ženy do rovnocennej pozície. Išlo však o dlhodobější proces, do ktorého bolo potrebné zapojiť množstvo strán. Zaujímavosťou je, že vo Švédsku sa využíva neformálny systém kvót, t.j. nie je stanovený zákonom a je dobrovoľný. V súvislosti s uvedeným nejedného asi napadne otázka, ak systém kvót dokáže spoľahlivo fungovať a je úspešný v tak vyspelých krajinách ako Švédsko, Dánsko a Francúzsko, prečo by nemal byť dostatočne dobrý pre Slovensko?

Nemalo by sa zabúdať na fakt, že v strategickom dokumente – Koncepcia rovnosti príležitostí žien a mužov, ktorý bol prijatý vládou SR v roku 2001 je uvedený ako jeden z cieľov zavedenie kvót. V koncepcii rovnosti príležitostí žien a mužov (2001) sa uvádza ako jeden z cieľov: „Zvýšiť účasť žien vo verejnom a politickom živote. Podporiť mimovládne organizácie v aktivitách (tréningy, semináre, vzdelávanie, osvetu), zameraných na zvyšovanie záujmu žien o angažovanie sa v politickom a verejnom živote. Zaviesť krátkodobé dočasné opatrenia (kvóty) s cieľom zvýšiť percentuálne zastúpenie žien na volebných zoznamoch a nominovanie žien do vedúcich politických funkcií“.

Na Slovensku iba jedna politická strana a to Strana demokratickej ľavice už dávnejšie pre zloženie strany prijala pre zastúpenie žien kvótu 25%. Smerovanie strany vychádza z hodnôt medzinárodnej ľavice. Strana sa riadi vo svojej politike základnými hodnotami Socialistickej internacionály, ktorej je členom. Prijatie kvót pre zastúpenie žien tak bolo pravdepodobne výsledkom tlaku z medzinárodných zoskupení ako vlastným cieľom a presvedčením hlavných predstaviteľov strany (Filadelfiová, 2002b).

Ludová strana – Hnutie za demokratické Slovensko má vo svojich stanovách zakotvený článok o rovnoprávnom postavení žien a mužov v rámci pôsobnosti strany. Pri zostavovaní kandidačných listín sa zaväzujú dbať na dostatočné zastúpenie žien.

V stanovách však nie je uvedená žiadna hranica, ktorou by sa zaväzovali dosiahnuť určitý počet.

V uvedenej problematike Slovenská republika teoretickú a legislatívnu časť viac-menej zvládla. Zostáva jediné a to pohnúť sa vpred v implementácii teórie do praxe.

3. ŽENY V POLITIKE V EURÓPSKEJ ÚNII

3.1 Slovensko v kontexte Európskej únie

Európska únia rieši problematiku rovnocenného postavenia žien a mužov už od svojho začiatku. Už Rímska zmluva z roku 1957, ktorou bolo založené Európske hospodárske spoločenstvo obsahovala článok, v ktorom bola zakotvená rovnosť žien a mužov. Článok č. 119 sa síce obmedzoval zatiaľ iba na rovnosť v oblasti rovnakého odmeňovania bez rozdielu na pohlavie.

Zlomovým bodom bolo prijatie Amsterdamskej zmluvy, v ktorej sa stanovila rovnosť žien a mužov ako centrálna úloha pre krajiny Európskej únie. Touto zmluvou došlo predovšetkým k významovej zmene pojmu rovnosť, ktorý sa rozšíril práve o politickú dimenziu. Potreba chápať pojem rovnosť tak, že zahŕňa aj zvýšenie rovnosti medzi ženami a mužmi i v účasti na moci o rozhodovaní. K téme sa v priebehu rokov konalo niekoľko významných konferencií. V roku 1992 sa konal summit Ženy pri moci, kde sa zúčastnili ministerky členských štátov EÚ a prijali deklaráciu, ktorá ďalej formuluje politiku EÚ v oblasti rovnosti príležitostí. Následná konferencia vo Viedni v roku 1995 priniesla prijatie Rezolúcie Európskeho parlamentu o vyváženej účasti mužov a žien na rozhodovaní. Prijatie Rímskej charty v roku 1996 má garantovať základnú rovnosť statusu mužov a žien v rozhodovaní. V roku 1999 sa konalo stretnutie krajín EÚ pod názvom Ženy a muži pri moci, kde sa opakovane konštatovali nerovnosti medzi postavením žien a mužov. V tejto súvislosti bola podpísaná deklarácia, ktorá vyzývala krajiny EÚ k takým aktivitám a opatreniam, ktorými dosiahnu rovnosť účasti na moci (Filadelfiová, 2005). Neposlednou aktivitou v tejto oblasti je Európsky pakt pre rodovú rovnosť, ktorý sa mimo iného zameriava na zvýšenie účasti žien v politickom živote. Nadväzuje tým na už prijaté ciele a opatrenia zamerané na politiku Európskej únie pre rodovú rovnosť.

Slovenská republika sa prihlásila ku všetkým medzinárodným dokumentom v oblasti ľudských práv a rovnosti príležitostí. Zároveň sa stala členom Európskej únie v roku 2004, čím implementovala legislatívu EÚ do svojej. Nakoľko tieto udalosti ovplyvnili situáciu v krajine a do akej miery sa podpísali predovšetkým na postavení žien v politike, sa najlepšie preukazuje pri porovnaní s inými krajinami.

Tabuľka č. 3: Zastúpenie žien v parlamentoch členských štátov Rady Európy (1999)

% intervaly	40+ %	40 - 30%	30 - 20%	20 - 15%	15 - 10%	10 - 5%	pod 5%	0%
Krajiny	Švédsko	Dánsko	Rakúsko	Portugalsko	Česko	Malta	Turecko	-
		Fínsko	Belgicko	Veľká Británia	Slovensko	Moldavsko	Lichtenštajnsko	
		Nórsko	Švajčiarsko	Estónsko	San Marino	Chorvátsko		
		Holandsko	Španielsko	Litva	Poľsko	Maďarsko		
		Island		Lotyšsko	Írsko	Slovinsko		
		Nemecko		Luxemburgsko	Taliansko	Ukrajina		
					Francúzsko	Macedónsko		
					Bulharsko	Rumunsko		
					Rusko	Gruzínsko		
						Andora		
						Grécko		
						Cyprus		
						Albánsko		

Zdroj: Filadelfiová, Radičová, Puliš, 2000

Podiel zastúpenia žien v národných parlamentoch členských krajín Európskej únie bol v roku 1999 v rozsahu od 6,3% do 42,7%. Priemer všetkých členských štátov za uvedený rok bol 23% žien (o 10% viac ako svetový priemer). Zo všetkých členských štátov EÚ prekročilo hranicu minimálnych 30% žien iba 5 krajín. Najnižšie zastúpenie malo Grécko (6,3%) a Francúzsko (10,9%) (Filadelfiová, 2002a).

Dlhodobu sa na čele rebríčka najvyššieho zastúpenia žien drží Švédsko a nasledujú ho krajiny ako Fínsko a Dánsko. Slovenská republika sa nachádzala v počte žien v parlamente na úrovni Českej republiky, Poľska a Bulharska.

Podiel žien vo vládach jednotlivých krajín je ďalším z významných ukazovateľov rodovej rovnosti v oblasti účasti na rozhodovaní o krajine.

V krajinách Európskej únie v roku 1999 nebola na poste predsedkyne vlády ani jedna žena. Za krajiny EÚ bol v danom roku priemer zastúpenia žien vo vládach 24% (minimálny rozdiel 1% oproti zastúpeniu žien v parlamentoch). Celosvetový priemer v roku 1999 bol 7%. Z uvedeného vyplýva, že Európska únia dosahuje vyššie zastúpenia žien vo výkonných orgánoch v porovnaní s celosvetovým priemerom. Členské štáty Európskej únie v roku 1999 dosiahli v zastúpení žien v národných vládach rozpätie od 9,5% (Grécko) až po 50% (Švédsko). Opätovne je Švédsko na čele rebríčka, kde sa dosiahla najvyrovnanejšia účasť žien a mužov (Filadelfiová, 2002b).

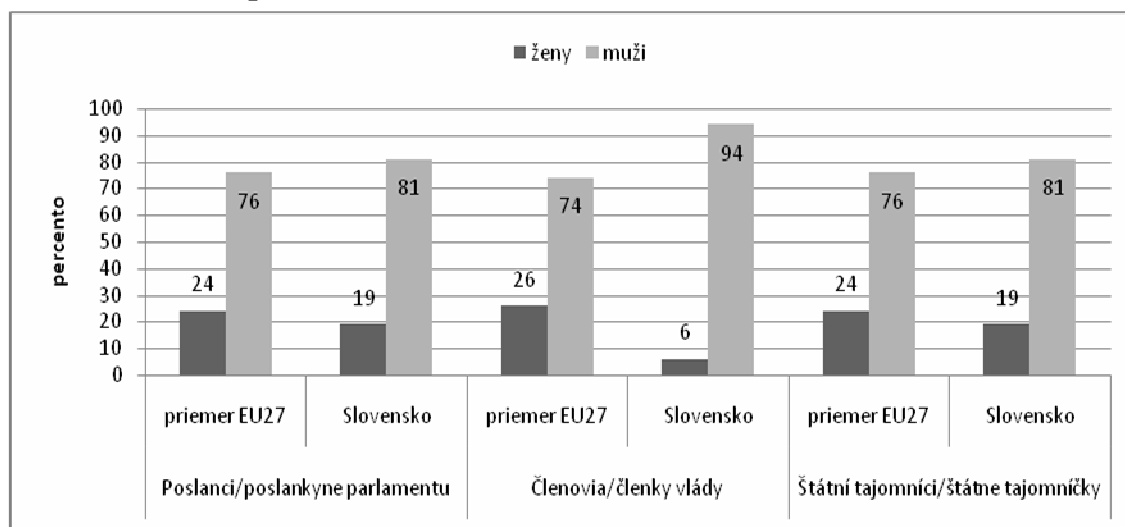
Tabuľka č. 4: Zastúpenie žien v národných vláдах členských štátov Rady Európy (1999)

% intervaly	40+ %	40 - 30%	30 - 20%	20 - 15%	15 - 10%	10 - 5%	pod 5%	0%
Krajiny	Švédsko	Dánsko	Švajčiarsko	Bulharsko	Macedónsko	Gruzínsko	-	Cyprus
	Nórsko	Nemecko	Fínsko	Andora	Estónsko	Portugalsko		Česko
	Luxemburgsko	Rakúsko	Belgicko	Írsko	Chorvátsko	Maďarsko		
	Francúzsko	Island	Holandsko	Albánsko	Rusko	Moldavsko		
		Taliansko	Španielsko	Ukrajina	Grécko	Rumunsko		
		Veľká Británia		Poľsko	Malta	San Marino		
		Lichtenštajnsko		Slovensko	Litva	Slovinsko		
					Lotyšsko			
					Turecko			

Zdroj: Filadelfiová, 2002

V sledovanom roku 1999 sa Slovenská republika v zastúpení žien vo vláde i parlamente pohybovala v rozpätí 15 – 10%. Slovensko ani po približne desiatich rokoch nevykazuje priaznivejšie údaje. V roku 2008 sme mali 6% podiel žien vo vláde a 19% podiel v parlamente. V uplynulých rokoch kolísal podiel poslankýň a ministeriek, čo bolo spôsobené nielen voľbami no i zmenami na jednotlivých postoch vo vláde a na ministerstvách. V niektorých obdobiach sa podarilo prekročiť hranicu 20% žien v parlamente. Najvýznamnejším faktom však zostáva, že Slovenská republika doposiaľ nedosiahla ani len 30% hranicu a nijako túto situáciu neovplyvnilo ani členstvo v Európskej únii. Podiel žien a mužov vo vláde v pomere 50% ku 50% bude pre Slovenskú republiku ešte dlho nedosiahnuteľný cieľ, resp. beh na dlhú trať. Slovensko vykazuje podpriemerné hodnoty v zastúpení žien oproti priemeru Európskej únie. Výrazný rozdiel, resp. hlboký podpriemer Slovensko vykazuje počtom žien vo vláde. Pre upresnenie uvádzam nasledovné porovnanie Európskej únie a Slovenskej republiky v rozložení moci žien a mužov.

Obrázok č. 1: Rozloženie moci žien a mužov v rozhodovacích politických funkciách – SR a priemer EÚ za rok 2008

Zdroj: Súhrnná správa o stave rodovej rovnosti na Slovensku, 2008

Existujú výrazné rozdiely medzi jednotlivými krajinami Európskej únie. V roku 2008 však už napríklad Španielsko a Fínsko dosiahli polovičné zastúpenie žien v národných vládach. Slovenská republika so svojím 6% podielom žien vo vláde patrí do skupiny s najnižším zastúpením žien spolu s krajinami ako Rumunsko (0%) a Cyprus (8%). Svetové ekonomické fórum vytvorilo a zároveň sleduje Index globálneho rodového rozdielu, ktorým pomocou aspektov rodovej rovnosti sleduje štyri kritické oblasti. Jednou z týchto oblastí je účasť na politickom rozhodovaní. Slovenská republika sa umiestňuje približne v strede rebríčka sledovaných krajín, ale s výrazným zaostávaním v oblasti účasti žien na politickom rozhodovaní a v ekonomickej participácii (rok 2008: zo 130 krajín patrí SR 64 miesto). Umiestnenie Slovenskej republiky klesá (oproti roku 2007 pokles o 9 miest), čo spôsobuje rýchle napredovanie iných krajín v dosahovaní rodovej rovnosti (Súhrnná správa o stave rodovej rovnosti na Slovensku, 2008).

3.2 Ženy v politike vo vybraných krajinách Európskej únie

Aktuálne má Európska únia 27 členských krajín. Životná úroveň v jednotlivých krajinách je rôzna. Hospodársky a sociálny pokrok ide v každej krajine inou rýchlosťou. Rast HDP, ekonomický rozvoj, situácia na trhu práce, vzdelanostná úroveň, hospodárska politika, nezamestnanosť, sociálny systém a množstvo ďalších sú všetko oblasti, ktoré v rôznej miere indikujú rozvoj krajiny. V rámci Európskej únie

sa sleduje množstvo indikátorov, ktoré následne v porovnaní v ostatnými členmi odzrkadľujú daný stav v krajine. Ukazovateľe rodovej rovnosti patria medzi tieto sledované javy. Predovšetkým úroveň postavenia žien v danej spoločnosti je významným indikátorom vyspelosti krajiny. Úroveň participácie žien na zákonodárnej a výkonnej moci v krajine svedčí o stupni jej vyspelosti. V rámci členských krajín Európskej únie sa dlhodobo držia na čele rebríčka v oblasti podielu žien v politike škandinávske krajiny. Krajiny, ktoré sa už dlhodobo efektívne pracujú na zlepšení a upevnení postavenia žien v politike využívajú k dosiahnutiu tohto cieľa množstvo podporných opatrení. Jedná sa o rôzne právne normy, úpravy, stratégie, akčné plány, kvóty a v neposlednom rade je to úsilie rôznych ženských skupín, združení a mimovládnych organizácií. Väčšina krajín Európskej únie, ktoré vykazujú najvyššie zastúpenia žien v politike, využívajú systémy kvót. Je potrebné zdôrazniť, že sa jedná predovšetkým o neformálne kvóty, čiže dobrovoľné a nie stanovené zákonom. Samotné kvóty však nestačia a preto sú dopĺňané o rôzne podporné opatrenia. V nasledujúcej tabuľke uvádzam krajiny, ktoré v rámci Európskej únie majú najvyššie podiely žien v politike a ich systémy opatrení, ktorými podporujú rodovú rovnosť:

Tabuľka č. 5: Opatrenia na podporu rodovej rovnosti v politike členských štátov EÚ (1999)

krajiny	% zast. žien v parlamente	právne úpravy	doplnky ústavy	Zákonodárstvo rovnosti	ďalšie vplyvy	kvóty
Švédsko	43	-	-	-	ženské organizácie vo vnútri jednotl. strán	áno
Fínsko	37	-	áno	áno	ženské organizácie vo vnútri jednotl. strán	áno
Dánsko	37	-	-	áno	ženské odbory aktívne podporujúce svoje členky ako kandidátky do volieb	áno
Nemecko	31	áno	áno	áno	-	áno
Rakúsko	28	áno	áno	áno	-	áno
Belgicko	25	áno*	-	áno	-	áno

Zdroj: upravené autorkou, podľa: Filadelfiová, Radičová, Puliš, 2000

Poznámka: * Belgicko ako jediný štát EÚ má legislatívu o rodových kvótach pre zoznamy kandidátov do všetkých druhov volieb – národných, regionálnych i lokálnych.

Predovšetkým Švédsko dosahuje najuspokojivejšie hodnoty v zastúpení žien v politike na národnej, regionálnej i lokálnej úrovni. Švédsko je známe nielen

vysokým podielom žien v politike, ale i dobre vybudovaným štedrým sociálnym systémom. Patrí medzi krajiny s najvyšším životným štandardom. Nielen v rámci Európskej únie, no i sveta patrí Švédsko medzi krajiny s najlepšimi výsledkami, čo sa týka rodovej rovnosti. Švédsko podporuje rodovú rovnosť neformálnymi kvótami, čiže vyššia úroveň zastúpenia žien v politike je viac výsledkom ženských organizácií, situáciou a pravidlami v samotných politických stranách ako legislatívou a právnymi úpravami. Švédsko drží prvenstvo, že ako prvá krajina využila tzv. „systém zipsu“.

Už v roku 1984 v tejto krajine vystúpila so systémom zipsu švédska liberálna strana. Čisto ženské strany majú svoju históriu i vo Švédsku. Zrejme najznámejšie je ženské hnutie, ktoré na seba upozornilo v roku 1994. Jednalo sa o skupinu známych žien v strednom veku a vystupovali pod názvom pančuchové hnutie. Vytvorili si vlastnú politickú stranu a hrozba čisto ženskej politickej strany, ktorá je plná atraktívnych kandidátok postrašila konzervatívnejšie strany až tak, že v nastávajúcich voľbách sa strany postavili k problematike rodovej rovnosti záväzne. Najvýznamnejším sľubom bolo, že v prípade víťazstva bude vytvorený rodovo vyvážený kabinet. Sociálno-demokratická strana zvíťazila a následne svoj sľub splnila (Filadelfiová, 2001).

Švédsko má z pomedzi krajín Európskej únie za sebou najdlhšiu cestu a najviac skúseností v otázkach riešenia a uplatňovania rovnosti žien a mužov. Je to krajina, ktoré ide príkladom v oblasti presadzovania rovnosti mužov a žien nielen v politike, kde je zaistená vo väčšine politických strán neformálnymi kvótami 50% ku 50%. Švédsko tak dokazuje svoju spoločenskú vyspelosť mimo iného jednou z najvyšších účasť žien v parlamente a vo vláde v EÚ. Tu sa zoznam európskych krajín s vysokou participáciou žien v politike nekončí.

Belgicko je príkladom ďalšej krajiny, kde sa prijatím kombinácie legislatívy a špeciálnych opatrení podarilo dosiahnuť progres v účasti žien v politike. Belgický parlament prijal v roku 1994 zákon, ktorý znemožnil akceptovať u politických strán kandidačné listiny, na ktorých sa nachádza viac ako 2/3 kandidátov rovnakého pohlavia. Belgicko je tak jedinou krajinou Európskej únie, ktorá má legislatívu o rodových kvótach pre všetky úrovne volieb – celoštátne, regionálne a lokálne. Na lokálnej úrovni sa počet poslankyň zvýšil z 20% na 28% (2000). Novelizácia Ústavy v roku 2002 zaručuje rovnosť žien a mužov a ďalšie dve nové zákony prijaté v tom

istom roku zaviedli do legislatívy princíp rodovej participácie na kandidačných listinách a zároveň princíp striedania na prvých dvoch miestach⁶.

Nemecko je príkladom ďalšej krajiny, ktorá vynakladá nemalé úsilie pre dosiahnutie rovnováhy mužov a žien v politike. Štát podporuje rovnosť mužov a žien rôznymi prostriedkami. Krajina na zvyšovanie počtu žien v politickom živote uplatňuje nástroje ako rôzne právne úpravy, kvóty, doplnky ústavy, plány, stratégie a zapájajú sa i ženské organizácie. V Nemecku sa v oblasti rovnosti žien a mužov v politike angažujú predovšetkým dve strany a to Nemecká strana socialistov a Strana zelených.

Nemecká strana socialistov mala od roku 1988 stanovenú kvótu 40% žien v interných orgánoch strany a 33% pre kandidátske listiny do parlamentných volieb. V roku 1997 strana použila do volieb systém zipsu. Strana zelených v roku 1980 zaviedla úplnú paritu na kandidačných listinách. Následne v roku 1986 v snahe podporiť ženy v politike predstavila kandidačnú listinu zloženú výhradne zo žien. Výsledok bol nad ich očakávania a získali vo voľbách 10% hlasov od voličov⁷.

Uvedené krajiny ako Švédsko, Belgicko a Nemecko sú príklady členov Európskej únie, kde použitím vhodných nástrojov a metód najlepšie implementovali zvýšenie rodovej rovnosti do rozhodovania, resp. politického života. Nie je nezvyčajné, že prípadné snahy, navrhované opatrenia a právne úpravy sú zrušené, alebo neprejdú parlamentom. V dôsledku toho sa stáva, že sú krajiny nútené hľadať iné riešenia. Existuje množstvo stratégií, akčných plánov a neposlednom rade je významná podpora zo strany rôznych ženských organizácií a mimovládnych združení. Jednoznačne z toho vyplýva, že je potrebné využívať všetky možné dostupné prostriedky, aby sa dostavili výsledky a nie čakať na vhodnejšie obdobie, príp. sústrediť snahu iba na obdobie pred voľbami. Každá krajina je osobitou spoločnosťou s vlastnou kultúrou a zvykmi a preto sa nedá jednoznačne zadefinovať, kde je potrebné aký systém uplatniť. No legislatíva Európskej únie je dobrým základom, od ktorého sa dá nabráť ten správny smer k dosiahnutiu rodovej rovnosti žien a mužov.

Príkladom výrazných zmien v práve, novelizácií a úprav po vstupe do Európskej únie je Litva. Je ukážkou postkomunistickej pobaltskej krajiny východnej Európy, ktorá dosiahla množstvo pozitívnych legislatívnych zmien v oblasti rodovej rovnosti.

⁶ <http://www.gender.gov.sk/index.php?id=86&sID=65130593b1105bd4fc326e713ce230e1#s>

⁷ <http://www.gender.gov.sk/index.php?id=86&sID=65130593b1105bd4fc326e713ce230e1#s>

Za zmienku stojí výrazná angažovanosť žien v roku 1995. 13 ženských organizácií založilo Litovskú stranu žien, na čele ktorej bola bývalá predsedkyňa vlády. Vo verejnosti sa stala populárnou stranou a výrazne tak prispela k zmene názorov vo verejnosti. Vo voľbách v roku 1996 strana síce nepresiahla hranicu 5%, ktorá je nevyhnutná pre vstup do parlamentu, no aj tak získala prekvapivé 7. miesto s pomedzi 24 kandidujúcich politických strán. Na zvýšenie podielu žien zo 7% na 18% má čiastočne zásluhu i pôsobenie tejto strany. Činnosť ženských skupín vo vnútri politických strán nie je v Litve ojedinelá. Litva má aktívne ženské skupiny v 6 politických stranách. Mnoho mimovládnych organizácií i verejných orgánov vedie, alebo participuje na projektoch a stratégiách. Progres je značný, no stále sú prekážky, ktoré musia prekonávať. Štátne inštitúcie poskytujú obmedzenú pomoc pri impenentácii rovnosti príležitostí žien a mužov, z dôvodu nedostatku zdrojov (Rovnosť príležitostí žien a mužov na Slovensku, 2005; Filadelfiová, 2001).

4. ÚČASŤ ŽIEN NA ZÁKONODÁRNEJ A VÝKONNEJ MOCI

4.1 Ženy, muži, politika a spoločnosť

To, čo sa v spoločnosti všeobecne považuje za ženské, sa v analýzach označuje ako spoločensky podhodnocované, resp. druhoradé, či slabšie v porovnaní s tým, čo sa považuje za mužské. Muži udávajú politické štruktúry, štát i ekonomiku (Stiegler, 2009).

Verejná sféra, predovšetkým tá politická je ešte stále doménou mužov. Zdá sa, že príliš dlho boli v tejto oblasti dominantní a prenechať miesto ženám pre nich znamená vzdať sa časti moci. Demokraticky usporiadaná spoločnosť by logicky mala počítat' s rodovou rovnosťou v politike a už by sa nemala vôbec pozastavovať nad otázkou, či ženy patria do politiky. Na to, aby sa ženy presadili v politike, musia vynaložiť oveľa viac úsilia ako muži. Príčin nízkej angažovanosti žien v politike je viac, no k hlavným nepochybne patrí práve potreba vynaloženia väčších síl na presadenie.

Nezáujem o svet politiky môže byť spôsobený pochybami žien, či by ich účasť v politike mala nejaký zmysel. Chovanie mužov v politike, ich agresivita, arogantnosť, chorobne súťaživé chovanie i nečestné praktiky môžu byť ďalším z dôvodov zníženého záujmu presadiť sa v tomto svete. Aké sú hlavné príčiny nízkej angažovanosti žien v politike je v súčasnosti ťažké jednoznačne stanoviť, nakoľko chýbajú špecifické výskumy z tejto oblasti (Vodáková, 2003). Väčšia účasť žien v politike je nutná. Ako vysvetľuje Kobová (2007): „Jednoducho budú ako všetci ostatní aktéri, hoci aj táto domnelá rovnakosť bude vždy inakosťou vo vzťahu k ďalším politickým aktérom. Treba, aby si mohli dovoliť robiť rovnaké chyby ako ich mužskí kolegovia bez toho, aby sa ich zaváhanie, či pochybenie pripisovalo na vrub ich feminity“.

Nemalú zásluhu na tom, ako verejnosť vníma účasť a aktivitu žien v politike majú nepochybne médiá. Mediálne sprostredkovanie obrazu, názorov a postojov politikov a političiek k rôznym témam má vplyv na mienku potenciálnych voličov. Mediá sú dnes nevyhnutnou súčasťou každého, kto sa v politike angažuje. Obraz, ktorý nám ponúkajú mediá, však nebýva vždy k prospechu.

Mediálne sprostredkovanie nabodúda na sile a dôležitosti, ale často však zároveň spočíva na rodovej stereotypnosti. Mnohé z političiek, ktoré narušili stereotyp

v tomto „mužskom svete“ politiky boli vo verejnom živote vystavené mediálnym útokom, ktoré ich buď obvinili zo straty ženskosti (príklad: znevažujúce a posmešné označovanie bývalej ministerky financií Brigity Schmögnerovej ako „brutálna Brigita“), alebo naopak prílišného prezentovania ženskosti (napríklad: údajne neprimerane odhaľujúce oblečenie bývalej veľvyslankyne Magdalény Vášáryovej) (Kobová, 2007; Cviková, Debrecéniová, Kobová, 2006) Túto situáciu objasňujú Cviková, Debrecéniová, Kobová (2006): „Ženy, ktorých príslušnosť k ženskému rodu je v mužsky kódovanom verejnom priestore rušivá, sú napádané práve preto, že sú ženy, kým tá „správna“ ženskosť môže údajne vykonávať aj tie funkcie, ktoré sú profesionálnym političkám a ženským verejným osobnostiam odopierané.

Postavenie žien v politickej oblasti objasňuje Stiegler (2009) nasledovne: „Každá politická inštitúcia, či už je to strana, odborová alebo mimovládna organizácia, je miestom, kde sa praktizujú ritualizované a/alebo právne podložené vzorce konania a formy myslenia. V týchto vzoroch a formách je zakotvená hierarchická rodová diferencia. Politické inštitúcie sú formované tak, že nemenia vládnuce rodové pomery, ale ich stabilizujú“.

4.2 Volebný systém

Volebné pravidlá sú nevyhnutnou súčasťou politického systému v demokratickej spoločnosti. V Slovenskej republike sa v rôznych pravidelných intervaloch uskutočňujú voľby prezidenta, parlamentné voľby, voľby do orgánov samosprávnych krajov a voľby do orgánov samosprávy obcí. V roku 2004 sa u nás po prvýkrát konali voľby do Európskeho parlamentu. Voľby prezidenta, voľby do orgánov samosprávy obcí a krajov sa uskutočňujú priamou voľbou a sú založené na väčšinovom princípe.

Pre voľby do Národnej rady SR a do európskeho parlamentu sa u nás uplatňuje systém podľa zásady pomerného zastúpenia. Charakteristické je pre neho vytváranie volebných obvodov, v ktorých sa voliči rozhodujú o zvolení, či nezvolení za daný obvod. Mandáty sa následne rozdeľujú podľa pomeru získaných hlasov za jednotlivé strany. Pre vstup do parlamentu je stanovená minimálna hranica na 5% získaných voličských hlasov. Každá strana si podľa vlastných interných smerníc zostavuje kandidátske listiny. Jednou z možností je zúčastňovať sa volieb ako jednotlivci, resp.

nezávislí kandidáti, ale s podmienkou účasti na kandidátskej listine niektoej z politických strán.

„Podľa zahraničných výskumov je takýto systém (pomerného zastúpenia) pre zastúpenie žien priaznivý, závisí ale hlavne od umiestnenia žien na kandidátskej listine“ ako uvádza Filadelfiová (2002b).

4.3 Prezidentské voľby

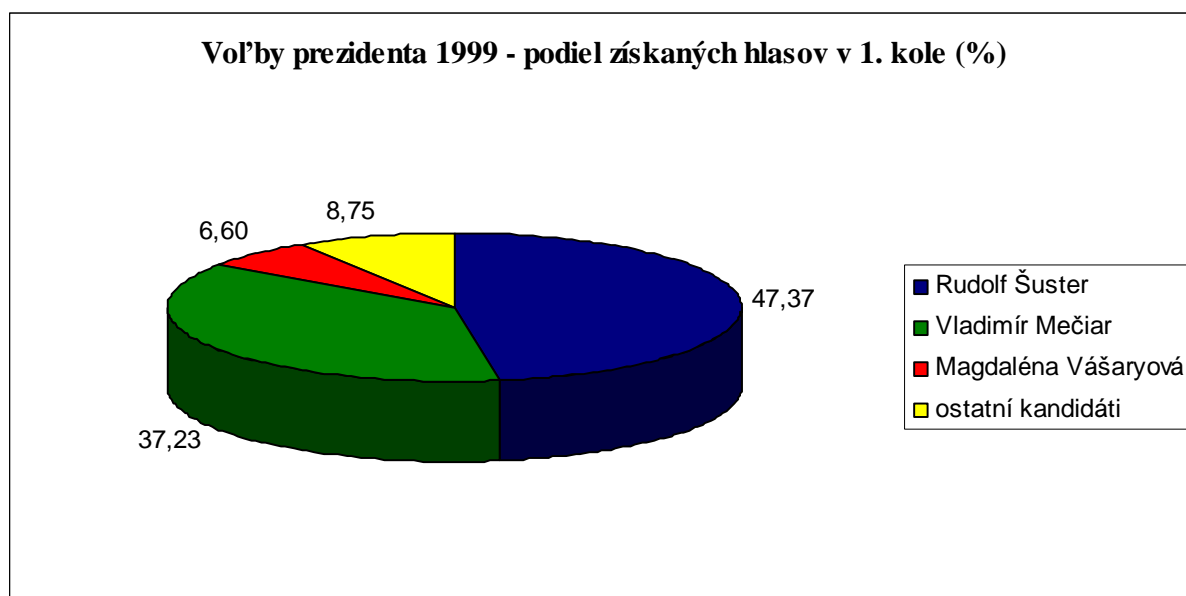
Slovenská republika sa radí medzi tie krajiny, ktoré ešte nemali v prezidentskej funkcii ženu. Prezidentské voľby v roku 1999 možno označiť za prelomové, z hľadiska zloženia kandidátov na tento post. Ako prvá žena na Slovensku kandidovala na prezidentské kreslo Magdaléna Vášaryová. V prvom kole súperila s ďalšími 9 mužskými kandidátmi. Do ďalšieho kola nepostúpila a celkovo skončila na 3. mieste s podielom platných hlasov 4,81%. Prehľad uvádzam v tabuľke č. 3. Najvyšší podiel hlasov získala v okresoch Bratislava a Skalica. Uvedená kandidátka drží i ďalšie prvenstvo v politickej oblasti. Bola prvou ženskou slovenskou veľvyslankyňou Českej a Slovenskej federatívnej republiky v Rakúsku.

Tabuľka č. 6: Voľba prezidenta 1999 – podiel hlasov pre jednotlivých kandidátov

Poradie	Kandidát	Podiel získaných hlasov v 1. kole (%)
1.	Rudolf Šuster	47,37
2.	Vladimír Mečiar	37,23
3.	Magdaléna Vášaryová	6,60
4. - 10.	Ostatní kandidáti	8,75
Spolu		100

Zdroj: Štatistický úrad SR

Graf č. 1: Voľba prezidenta 1999 – podiel hlasov pre jednotlivých kandidátov

Zdroj: Štatistický úrad SR

V nasledujúcich prezidentských voľbách, ktoré sa konali v roku 2004 sa o tento post uchádzalo celkovo 12 kandidátov, z toho však žiadna žena.

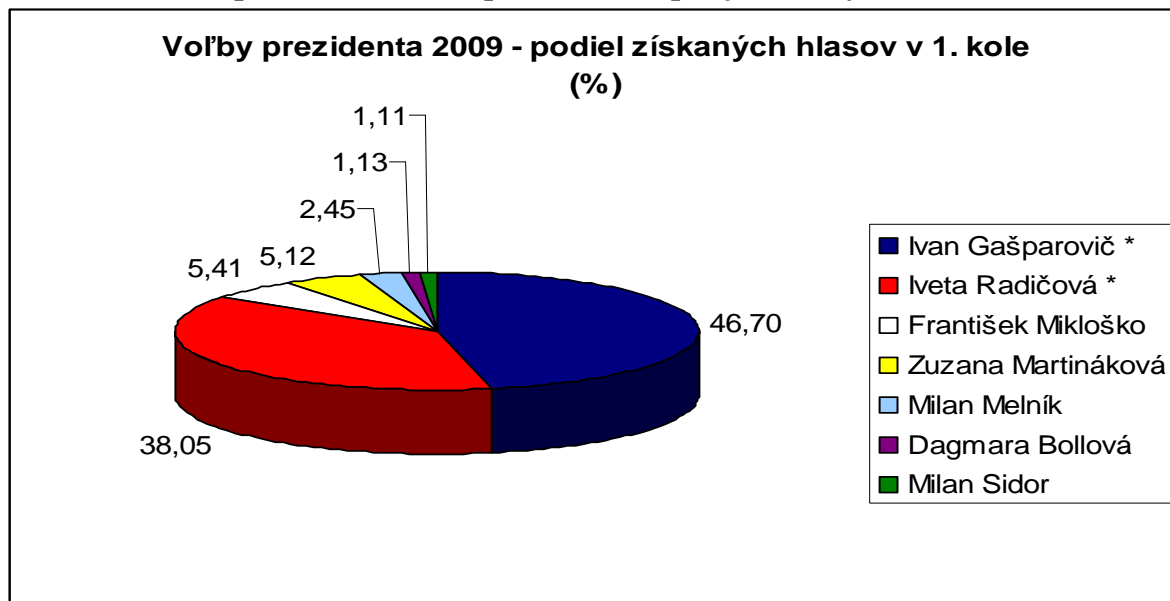
Voľby prezidenta v roku 2009 sa niesli v znamení vyššieho podielu ženských kandidátok, išlo takmer o polovičné zastúpenie. Zatiaľ rodovo najvyrovnanejšia skladba kandidátov bola do volieb prezidenta. V 1. kole sa celkovo stretlo 7 kandidátov, z toho 3 ženy. O zvolenie na prezidentský post sa uchádzali nasledovné kandidátky: Dagmara Bollová, Zuzana Martináková a Iveta Radičová. Do 2. kola sa prebojovala Iveta Radičová, kde sa stretla s Ivanom Gašparovičom. V nasledujúcej tabuľke uvádzam podiel získaných hlasov.

Tabuľka č. 7: Voľba prezidenta 2009 – podiel hlasov pre jednotlivých kandidátov

Poradie	Kandidát	Podiel získaných hlasov v 1. kole (%)
1.	Ivan Gašparovič	46,70
2.	Iveta Radičová	38,05
3.	František Mikloško	5,41
4.	Zuzana Martináková	5,12
5.	Milan Melník	2,45
6.	Dagmara Bollová	1,13
7.	Milan Sidor	1,11
Spolu		100

Zdroj: Štatistický úrad SR

Graf č. 2: Voľba prezidenta 2009 – podiel hlasov pre jednotlivých kandidátov

Pozn.: * kandidáti postupujúci do druhého kola

Zdroj: Štatistický úrad SR

Do 2. kola vstupovali kandidáti s minimálnym rozdielom 8,65%, resp. I. Gašparovič so ziskom 46,70% a I. Radičová s 38,05%. Táto kandidátka, ktorá sa mimo iného na krátky čas predstavila ako ministerka práce, sociálnych vecí a rodiny, však nezvítazila. Slovensko si minimálne do ďalších volieb bude musieť počkať na ženu v čele hlavy štátu. I napriek prehre bol jej zisk hlasov výnimočný a stala sa protikandidátovi skutočnou súperkou s reálnymi šancami na víťazstvo. I. Radičová zaostala za víťazom o 11,07%. Výsledky uvádzam v tabuľke č. 5.

Tabuľka č. 8: Voľba prezidenta 2009 – podiel hlasov pre jednotlivých kandidátov v 2. kole

Poradie	Kandidát	Počet hlasov	Podiel v %
1.	Ivan Gašparovič	1 234 787	55,53
2.	Iveta Radičová	988 808	44,46
	Spolu	2 223 595	100

Zdroj: Štatistický úrad SR

Iveta Radičová získala nad 65% hlasov v nasledovných volebných obvodoch: Dunajská Streda 94,9%, Štúrovo 91,8%, Komárno 87%, Šaľa 69,1 a Senec 66,1%. Prehľad obvodov, v ktorých získali kandidáti najväčší podiel hlasov, uvádzam v mape č. 1.

4.4 Voľby do Európskeho parlamentu

Prvé voľby do Európskeho parlamentu sa u nás uskutočnili v roku **2004**, teda po vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie. Z hľadiska pomeru zastúpenia žien a mužov, patria voľby do Europarlamentu u nás k najúspešnejším. Zároveň v porovnaní s ostatnými členskými krajinami EÚ sa v zastúpení žien v Europarlamente umiestňujeme nad celkovým priemerom všetkých krajín (vid tabuľka č. 9).

Tabuľka č. 9: Miera zastúpenia žien v Európskom parlamente

Poradie	Krajina	Voľby (rok)	Počet mandátov	Počet žien	% podiel žien
1.	Švédsko	2004	19	11	57,90%
2.	Luxembursko	2004	6	3	50,00%
3.	Holandsko	2004	27	12	44,40%
4.	Slovinsko	2004	7	3	42,90%
5.	Francúzsko	2004	78	33	42,30%
6.	Rakúsko	2004	18	7	38,80%
7.	Írsko	2004	13	5	38,50%
8.	Litva	2004	13	5	38,50%
9.	Maďarsko	2004	24	9	37,50%
10.	Dánsko	2004	14	5	35,70%
11.	Fínsko	2004	14	5	35,70%
12.	Slovensko	2004	14	5	35,70%
13.	Španielsko	2004	54	18	33,30%
14.	Estónsko	2004	6	2	33,30%
15.	Nemecko	2004	99	31	31,30%
16.	Belgicko	2004	24	7	29,20%
17.	Grécko	2004	24	7	29,20%
18.	Portugalsko	2004	24	6	25,00%
19.	Veľká Británia	2004	78	19	24,40%
20.	Lotyšsko	2004	9	2	22,20%
21.	Česká republika	2004	24	5	20,80%
22.	Taliansko	2004	78	15	19,20%
23.	Poľsko	2004	54	7	13,00%
24.	Cyprus	2004	6	0	0,00%
25.	Malta	2004	5	0	0,00%
	Spolu:		732	222	31,15%

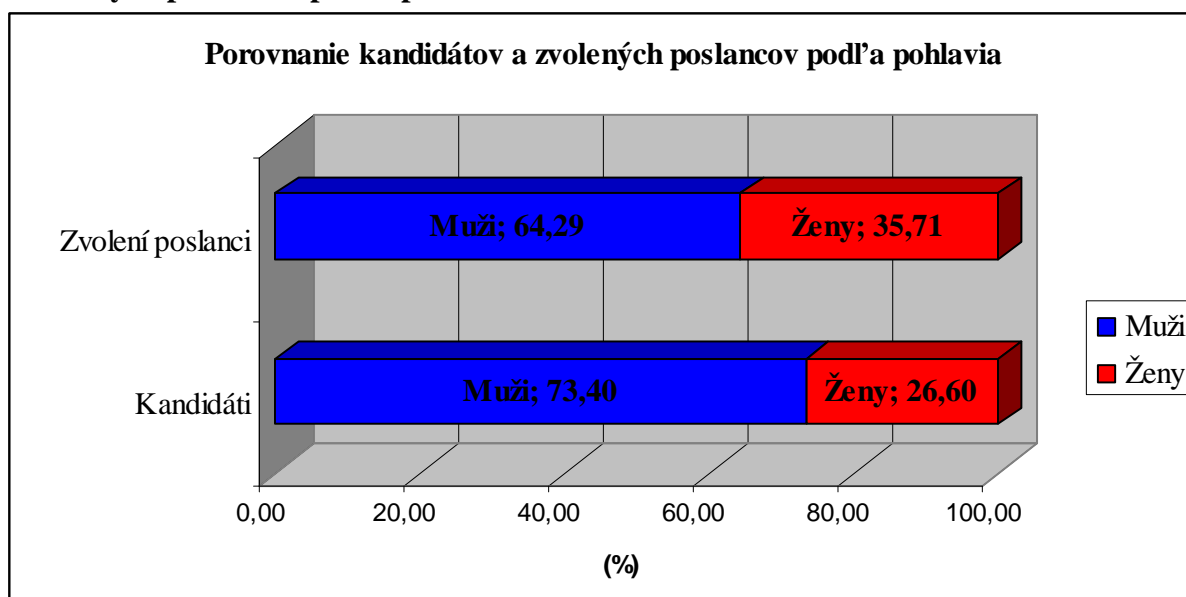
Zdroj: <http://www.gender.gov.sk/>⁸

⁸ <http://www.gender.gov.sk/index.php?sID=56776395e87d54ce8cb44a4dd1085fc9&SMC=1&id=145>

Vo volebnom období 1994-1999 bol priemer všetkých členských krajín v zastúpení žien v Európarlamente 27% a v rokoch 1999-2004 bola jeho hodnota 30% (Filadelfiová, 2002). Slovensko si vo svojich prvých voľbách zvolilo poslancov s 36% zastúpením žien.

V roku 2004 zo 17 politických strán kandidovalo na poslancov do Európskeho parlamentu celkovo 188 kandidátov, z toho bolo 50 žien. Počet mandátov pre Slovensko v Európskom parlamente bol stanovený na 14. Zo zvolených poslancov bolo 9 mužov a 5 žien. Zo ženských kandidátiek boli úspešné Edith Bauer, Irena Belohorská, Monika Beňová, Zita Pleštinská a Anna Záborská. Zároveň je potrebné spomenúť v tejto súvislosti predsedníctvo Anny Záborskej vo Výbore pre práva žien a rovnosť pohlaví, no ako uvádza Bútorová (2008): „Proti jej zvoleniu i niektorým jej vyjadreniam k rodovým otázkam protestovali viaceré feministické mimovládne organizácie zo Slovenska a z iných krajín Európskej únie“. Pomery kandidátov a zvolených poslancov podľa pohlavia uvádzam v nasledovnom grafe.

Graf č. 3: Voľby do Európskeho parlamentu 2004 – porovnanie kandidátov a zvolených poslancov podľa pohlavia

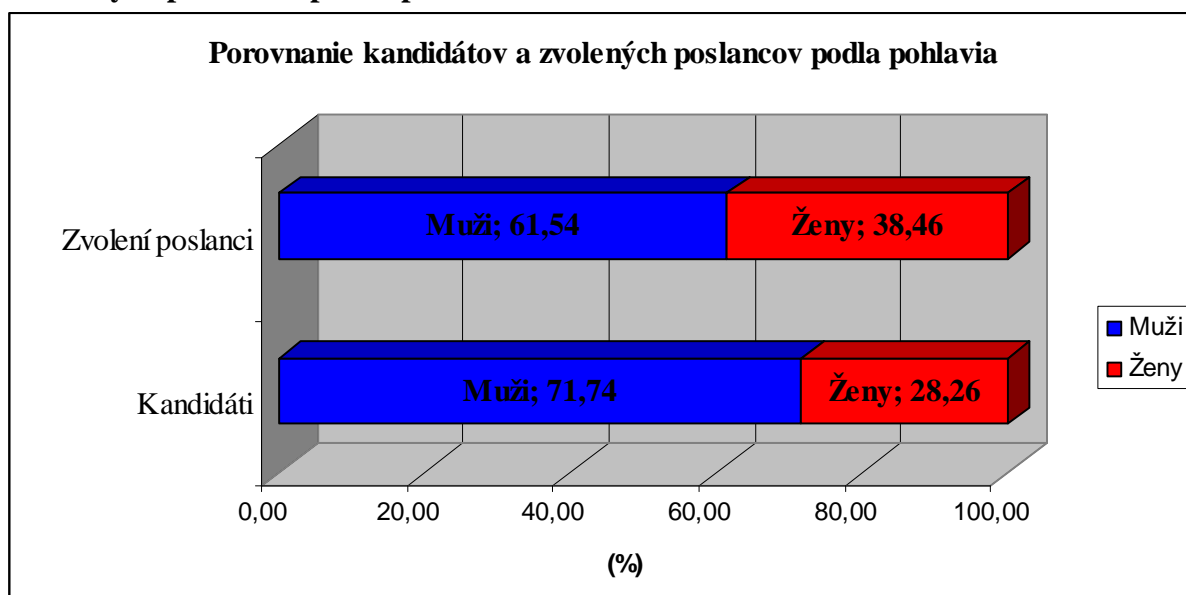

Zdroj: Štatistický úrad SR.

Pre nasledujúce volebné obdobie sa konali voľby do Európskeho parlamentu v roku 2009. Celkovo sa zo 16 politických strán predstavilo v kandidatúre 184 uchádzačov o post europoslanca, z toho 52 žien. Pre uvedené volebné obdobie malo Slovensko stanovený počet mandátov 13. Výsledky volieb sa v súvislosti so

zastúpením žien opätovne skončili nad priemerom všetkých krajín Európskej únie. Slovensko má na ďalšie 5-ročné obdobie v Európarlamente 38% zastúpenie žien. Do kresla europoslancu bolo z 13 mandátov zvolených 5 žien. Europoslankyňami sa stali: Edith Bauer, Monika Flašíková – Beňová, Katarína Neveďalová, Monika Smolková a Anna Záborská. Oproti predchádzajúcim voľbám nedošlo k žiadnym prekvapivým zmenám. U kandidátov i zvolených poslancov sa udržal približne rovnaký pomer zastúpenia žien a mužov ako v roku 2004. Pre porovnanie uvádzam v nasledovnom grafe.

Graf č. 4: Voľby do Európskeho parlamentu 2009 – porovnanie kandidátov a zvolených poslancov podľa pohlavia

Zdroj: Štatistický úrad SR

4.5 Parlamentné voľby

Účasť žien vo „vysokej“ politike je veľmi slabá. Zastúpenie žien v parlamente po roku 1990 nezaznamenalo žiadny významný progres, skôr naopak. Pred rokom 1989 bola účasť žien v parlamente podchytená formálnymi kvótami, no po ich zrušení prišlo k výraznému poklesu.

Príčin môže byť viacero. Volebný systém, stranícka politika, zrušenie kvót, nedostatočné legislatívne podchytenie problematiky rodovej rovnosti, rodinné zázemie, či už samotný nezáujem žien presadzovať sa v oblasti, ktorá je ešte stále prevažne mužskou doménou.

V komunistickom parlamente zastávali ženy od 20 do 30% poslaneckých kresiel, na základe stanovených kvót podľa odporúčaní a vyhlášok komunistickej strany pre voľby. Ich účasť sa však odohrávala v nedemokratickom rámci a tak sa stávalo, že ženy tvorili v parlamente tzv. doplnkovú skupinu. Splňali viaceré kritéria súčasne – napríklad rodové, vekové, či sociálno- triedne (mladá žena pracujúca ako robotníčka v poľnohospodárstve) (Filadelfiová, 2002a; Bútorová a kol., 2008).

Zmenou polického systému po roku 1989 prišlo k zrušeniu kvótného systému. Hneď v prvých slobodných voľbách došlo k prudkému poklesu zastúpenia žien. Prehľad vývoja zastúpenia žien v parlamente uvádzam za jednotlivé obdobia v nasledovnej tabulke č. 10.

Tabuľka č. 10: Zastúpenie žien vo vláдах SR a parlamentoch SR od roku 1989

Vláda	Počet členov vlády	Z toho žien	
		abs.	%
Vláda M. Čiča 1989 - 1990	23	1	4,3
Vláda V. Mečiara 1990 - 1991	25	0	0,0
Vláda J. Čarnogurského 1991 - 1992	27	2	7,4
Vláda M. Mečiara 1992 - 1994	29	3	10,3
Vláda J. Moravčíka 1994	18	1	5,6
Vláda V. Mečiara 1994 - 1998	27	4	14,8
Vláda M. Dzurindu 1998	20	2	10,0
Vláda M. Dzurindu 2001	20	3	15,0
Vláda M. Dzurindu 2002	20	2	10,0

Pokr. tabuľky č. 10

Parlament	Z toho žien	
	abs.	%
1985 - 1990	44	29,0
1990 - 1992	18	12,0
1992 - 1994	23	15,3
1994 - 1998	22	14,7
1998 - k 31.12. 2008	19	12,7
1998 - k 16.09.1999	21	14,0
K 9.7.2001	19	12,7

Poznámka: Vráťane zmien na jednotlivých postoch

Zdroj: upravené autorkou, podľa: Filadelfiová (2002a)

Aké bude rodové zloženie poslaneckej snemovne dopredu avízuje umiestnenie na kandidačných listinách. Čím vyššie umiestnenie na kandidačnej listine, tým je väčšia pravdepodobnosť byť zvolený. O umiestnení na kandidačných listinách si rozhodujú jednotlivé politické strany sami. Konečná skladba kandidačnej listiny teda odzrkadľuje vnútrostranícku politiku. Väčšina politických subjektov má pomerne dobré zastúpenie žien medzi radovými členmi, no vo vyšších funkciách je situácia opačná. Na čele väčšiny politických strán stoja muži.

V tejto časti sa budem podrobnejšie analyzovať parlamentné voľby v rokoch 2002 a 2006. V kandidatúre parlamentných volieb v roku 2002 sa predstavilo celkovo 25 politických strán, z toho len 3 strany (ĽS,ŽAR,SNS) mali v čele kandidačnej listiny ženu. Ani jedna z uvedených strán sa nedostala do parlamentu. Celkový počet kandidátov v týchto voľbách bol 2619 a z toho bolo 616 žien. O poslanecký mandát sa teda uchádzalo 23,5% žien. Najvyššie zastúpenie žien na kandidačných listinách, resp. 47% a viac mali iba 2 strany (ŽAR, B-RRS), z ktorých sa opäť ani jedna nedostala do parlamentu. Zo 7 strán, ktoré mali svojich zástupcov v parlamente, kandidovalo najviac žien za stranu HZDS – 33%. U zvyšných strán sa pohybovala kandidatúra žien v rozpätí od 10 – 21% (vid. tabuľka č. 11).

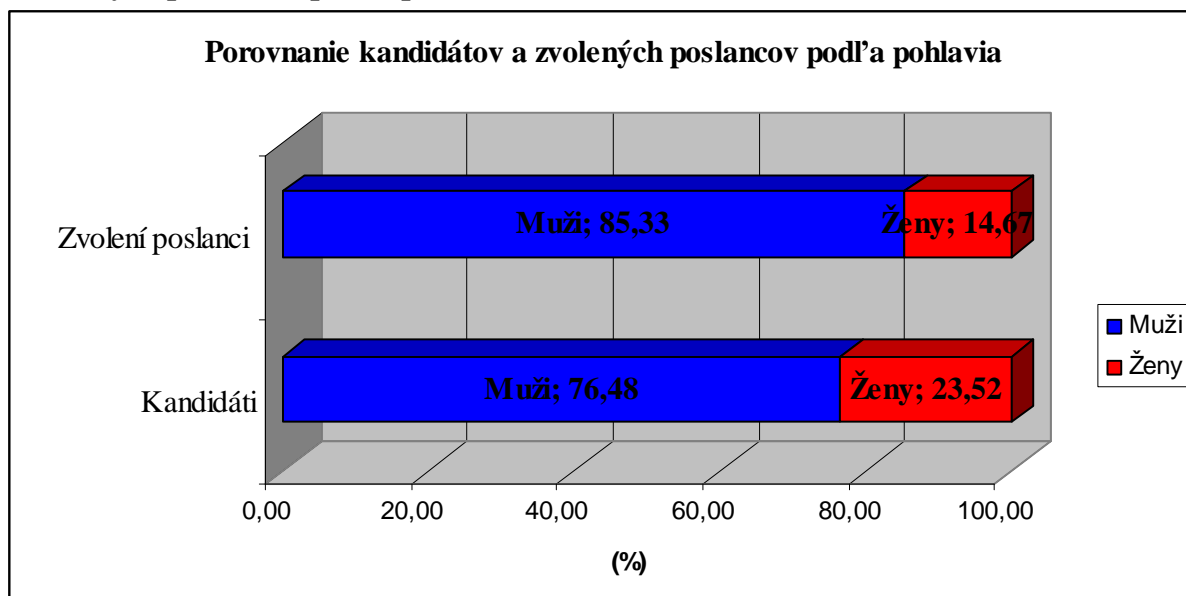
Tabuľka č. 11: Parlamentné voľby 2002 - Zastúpenie kandidujúcich žien za jednotlivé politické strany

Počet	Skratka politic. strany	Počet kandidátov	Zatúpenie žien (%)
1.	SZS	81	27
2.	SDKÚ	141	21
3.	SDPO	71	30
4.	SDĽ	150	21
5.	SMER	150	20
6.	HZDS	150	33
7.	OKS	49	14
8.	HZD	44	23
9.	ROMA	44	14
10.	KSS	150	10
11.	SMK-MKP	150	12
12.	KDH	150	17
14.	ĽS	24	42
15.	ZRS	83	42
16.	ĽB	150	28
17.	ANO	150	21
18.	B-RRS	50	52
19.	ŽAR	40	48
20.	SDA	150	32
21.	SNJ	66	26
22.	NOSNP	112	38
23.	SNS	150	12
24.	ROSA	73	26
25.	ROISR	91	12
26.	P SNS	150	21

Zdroj: Štatistický úrad SR. Vybracoval: autor.

Rodová štruktúra poslaneckej snemovne vyzerala po voľbách nasledovne. Celkovo 150 mandátov si rozdelilo 7 politických strán v pomere 128 poslancov a 22 poslankyň. Z celkových 23,5% kandidujúcich žien bolo v konečnom výsledku ich zastúpenie v parlamente iba 14,6%. Pre porovnanie uvádzam v nasledovnom grafe.

Graf č. 5: Voľby do Národnej rady SR 2002 – porovnanie kandidátov a zvolených poslancov podľa pohlavia

Zdroj: Štatistický úrad SR

Priamy výsledok volieb zastúpenia žien (14,67%) bol následne upravený v prospech žien. Čelní predstavitelia víťazných politických strán obsadili posty ministrov a štátnych tajomníkov, čím sa počet žien z pôvodných 22 zvýšil na 29, t.j. 19,3% zastúpenie žien na celkovom počte poslancov NR SR. V konečnom dôsledku voľby roku 2002 priniesli zvýšenie participácie žien na zákonodárnej moci i keď sa tak stalo až po nástupe náhradníkov. Z celkových 22 vedúcich funkcií v parlamente obsadili ženy 13,6%, napr. podpredsedníčkou parlamentu sa stala Zuzana Martináková v období 2002 - 2004 (Slovensko 2002, Suhrnná správa ...).

Po roku 1989 tak Slovenská republika dosiahla najvyššie zastúpenie žien v parlamente (19,3%). Z globálneho pohľadu je to však podpriemerná participácia žien na rozhodovaní o stave a budúcnosti krajiny.

V parlamentných voľbách v roku 2006 sa o získanie mandátov uchádzalo 21 politických strán. Celkový počet kandidátov a samotných strán klesol oproti predchádzajúcim voľbám, no rodová skladba zostala približne v rovnakom pomere. O poslanecké kreslo sa uchádzalo spolu 2340 kandidátov, z toho 535 bolo žien. V porovnaní s predchádzajúcimi voľbami došlo k poklesu ženských kandidátok z 23,52% na 22,78%. Spomínané voľby boli prvými od vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie. Rodová rovnosť je jedným zo základných princípov fungovania v Európskej únii. Ako už bolo spomenuté, prijatím členstva sa stáva legislatíva

Európskej únie záväzná pre každú krajinu. Tento fakt sa nijako výrazne nepodpísal na prvých parlamentných voľbách od vstupu do EÚ.

Ženu v čele kandidačnej listiny mali v týchto voľbách 3 strany (ANO, Slobodné fórum, NÁDEJ). Tieto isté strany vstupovali do kandidatúry s najvyšším podielom zastúpenia žien a to v rozpätí 30% - 33%. Žiadna z týchto strán nezískala mandáty v NR SR. O poslanecké kreslá sa podelilo 6 politických strán, ktorých ženské zastúpenie sa pohybovalo od 14% do 30%. Najzarážajúcejšie je, že politická strana SLS (do parlamentu sa nedostala) mala z celkového počtu kandidátov 57 na kandidačnej listine iba jednu ženu. Prehľad ženského zastúpenia na kandidačných listinách jednotlivých strán a ich vekovú štruktúru uvádzam v nasledovnej tabuľke.

Tabuľka č. 12: Parlamentné voľby 2006 – Zastúpenie a veková štruktúra kandidujúcich žien

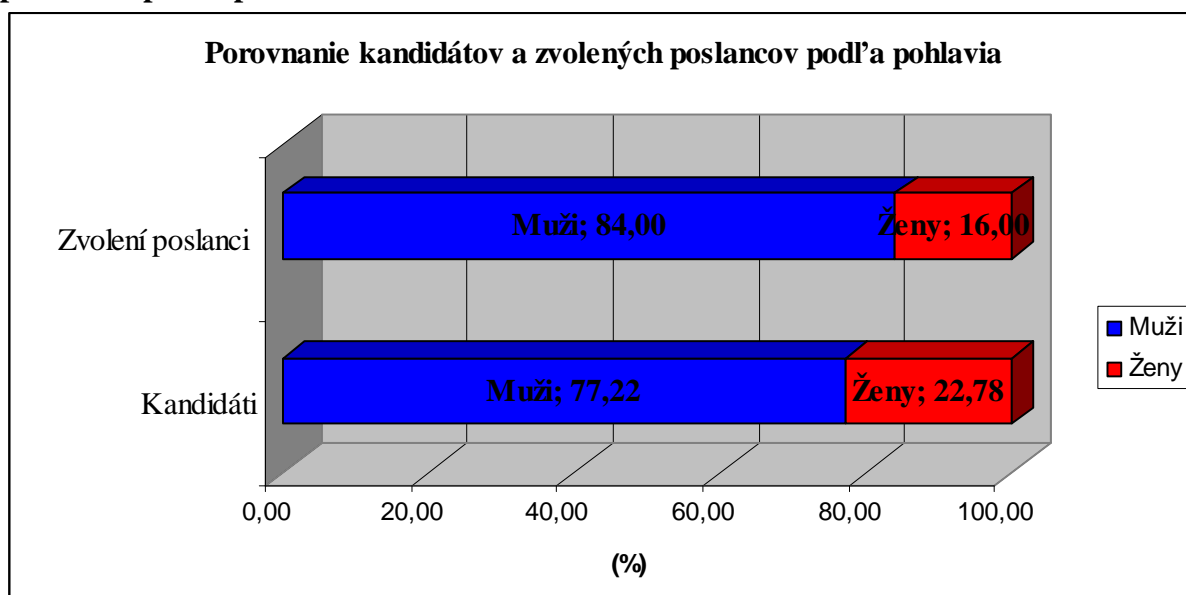
Skratka	Počet kandidátov	Ženy (%)	Kandidátky podľa vekových skupín					Priemerný vek
			do 30	31 - 40	41 - 50	51 - 60	61 a viac	
LB	50	24	2	1	5	4	0	45
S.O.S.	96	34	2	9	14	8	0	44
Misia 21	39	23	2	2	2	2	1	43
SDL	29	24	2	2	1	2	0	40
ZRS	119	29	2	7	16	9	0	45
KDH	150	17	1	4	11	8	1	49
SLNKO	150	23	5	9	4	10	7	47
ANO	150	33	5	17	17	8	3	42
HZD	150	23	2	9	12	10	2	46
SMK - MKP	150	15	3	3	11	6	0	44
SF	150	32	5	9	21	11	2	45
OKS	150	22	5	4	12	7	5	47
PS	53	25	2	4	6	0	1	41
LS - HZDS	150	30	2	7	18	17	1	47
ASV	78	19	1	2	7	5	0	45
KSS	150	17	1	5	11	7	2	47
SLS	57	2	0	0	0	1	0	53
SDKÚ - DS	150	23	5	5	17	7	0	43
SMER	150	17	2	1	12	10	0	47
SNS	150	15	2	2	9	8	1	47
NÁDEJ	31	32	1	1	7	0	1	44
Spolu			52	103	213	140	27	45

Zdroj: Štatistický úrad SR

Priemerný vek všetkých kandidátok bol 45 rokov, pričom najvyššie bola zastúpená veková skupina 41 – 50 rokov a následne skupina 51 – 60. Príčin dominantného zastúpenia žien práve v týchto vekových skupinách môže byť viacero. Najpravdepodobnejším bude fakt, že rodinné povinnosti ženy sú výrazným limitujúcim faktorom ich vstupu do politiky.

150 poslaneckých kresiel bolo rozdelených medzi 126 poslancov a 24 poslankyň, resp. so 16% zastúpením žien (vid. graf č. 6). V priamych výsledkoch volieb oproti predchádzajúcim voľbám stúpol počet o dve poslankyne, resp. o 1,33%.

Graf č.6: Voľby do Národnej rady SR 2006 – porovnanie kandidátov a zvolených poslancov podľa pohlavia

Zdroj: Štatistický úrad SR

Ako pri predchádzajúcich voľbách, tak i pri týchto prišlo po odchode niektorých poslancov do vedúcich funkcií výkonnej moci k nárastu počtu žien v NR SR. V konečnom dôsledku im pripadlo 20% poslaneckých kresiel oproti 19,3% z roku 2002. Vo vedúcich funkciách možno spomenúť post podpredsedníčky NR SR Anny Belousovovej (z celkového počtu štyroch podpredsedov). Z uvedeného vyplýva, že Európskou komisiou požadovaných 30% žien vo vedúcich pozíciách, ktoré sa zvykne považovať za minimálnu hranicu pre reálnu schopnosť ovplyvniť rozhodovanie, je zatiaľ na Slovensku veľmi vzdialený cieľ. Napriek vstupu do Európskej únie, zvýšenému tlaku zo strany občianskej verejnosti a odborníkov na rodovú rovnosť sa

v účasti na moci a rozhodovaní neustále preukazuje rodová priepasť (Bútorová, 2008; Kvapilová, Porubánová, 2003).

Situácia na ministerských postoch nie je o nič priaznivejšia. Stav bez zastúpenia žien, resp. s minimálnym obsadením medzi ministrami naznačuje, že víťazné politické strany pri obsadzovaní najvyšších výkonných funkcií neberú rodové hľadisko vôbec do úvahy. V porovnaní s krajinami západnej Európy je takáto situácia prinajmenšom neštandardná. Ženy síce tvoria na ministerstvách v zamestnaneckom stave väčšinu, no na radových miestach. Medzi riaditeľmi odborov a samotnými ministerskými pozíciami je situácia horšia. Bezprostredne po voľbách v roku 2002 nebola žiadnou najvyššou exekutívnou funkciou poverená žena. Pre samotnú účasť žien v politike u nás funguje „lievikový efekt“, t.j. zastúpenie žien ako radových členiek je pomerne silné, no smerom k vyšším funkciám sa výrazne znižuje (Filadelfiová, 2002; Bútorová, 2008; Filadelfiová, Radičová, Puliš, 2000).

Ku koncu volebného obdobia prišlo k výmene na dvoch ministerských postoch. Na istý čas bola do funkcie ministerky práce, sociálnych vecí a rodiny obsadená Iveta Radičová a obdobne Lucia Žitňanská zastávala post ministerky spravodlivosti SR. Ani vo vláde R. Fica po voľbách v roku 2006 nedostali ženy viac príležitostí. Iba jedno ministerské kreslo bolo zverené žene a to opäť post ministerky práce, sociálnych a rodiny Viere Tomanovej. Podiel žien na vláde sa po zvýšení nástupu náhradníkov. Približne pol roka bola vo funkcii ministerky pôdohodpodárstva Zdenka Kramplová. Zatiaľ posledná výmena ministra v tomto funkčnom období sa udiala na ministerstve spravodlivosti. V roku 2009 zasadla na post ministerky Viera Petriková.

Pravidelne sa opakujúca absencia žien medzi ministrami dokazuje, že politické strany pri obsadzovaní ministerských kresiel neberú do úvahy rodové hľadisko. Príležitostne sa vyskytujú rezorty, kde sa ženy uplatňujú. Nie je náhodné, že ženy nachádzame na čele takých ministerstiev, ktoré sú označované za menej dôležité, respektíve tzv. slabšie rezorty. Jedná sa o oblasti previazané s rodinou, sociálnou politikou, zdravotníctvom, či školstvom. Z toho vyplýva, že dostávajú príležitosť uplatniť sa iba v takých rezortoch politiky, kde kopírujú tradičnú úlohu ženy. Muži naďalej zostávajú dominantní v oblasti financií, práva, priemyslu a armády.

Slovenská republika sa zaraďuje medzi krajiny, kde je vzdelanostná úroveň žien prakticky identická s mužskou vzdelanosťou. Argument neodobnosti a nedostatočnej kvalifikácie už neobstojí. Zdá sa, že ak sa niekto narodí ako žena je oveľa dôležitejší fakt ako kvalifikácia a schopnosti – dôležitejšie pre mužov. Či

nahlas, alebo potichu sa predpokladá že k verejným, resp. politickým činnostiam a funkciám ženy nie sú historicky predurčené. Za rok 1999 bol vo svete priemerný podiel žien na poste ministerky 7%, za krajiny Európskej únie 24%. Z celosvetového pohľadu má ženu na čele rezortu rodovej rovnosti 47 krajín a sociálnych vecí 44 krajín. Tiež pomerne často nájst' ženu na čele ministerstva kultúry – 32 krajín, zdravotníctva – 30 krajín a životného prostredia – 28 krajín. Slovensko s minimálnym zastúpením žien vo vláde po ostatné roky slúži ako príklad „zlej praxe“, čo sa týka podpory rovnomerného rodového zastúpenia v rozhodovacích orgánoch. Z pohľadu západných krajín Európy je takýto stav prinajmenšom neštandardný. Podiel žien je tam vyšší ako podiel žien v parlamentoch a tak je možné z toho vyvodit', že pri zostavovaní vlád berú rodové hladisko vážne (Kvapilová, Porubánová, 2003; Filadelfiová, Radičová, Puliš, 2000).

4.6 Voľby do orgánov samosprávnych krajov

Od roku 2001 sa u nás uskutočňujú voľby do vyšších územných celkov. Volí sa predseda VÚC a poslanci do ôsmych vyšších územných celkov.

Vo voľbách do orgánov samosprávnych krajov v roku 2005 si voliči vybrali predsedov ôsmych VÚC z celkových 64 kandidátov. Účasť žien bola na veľmi nízkej úrovni. Zo 64 kandidátov sa uchádzalo o post predsedu VÚC iba 7 žien, t.j. 10,94% z celkového počtu uchádzačov. V bratislavskom, trenčianskom, banskobystrickom a prešovskom kraji sa do volebného boja nezapojila ani jedna žena. Najvyšší podiel zastúpenia žien bol v trnavskom kraji. Jedna žena kandidovala ako nezávislá, čiže bez straníckej podpory. 6 kandidátok išlo do volieb so straníckou podporou, no zväčša sa jednalo o strany s nízkym politickým vplyvom. Voľby o kreslá predsedov sa konali v dvoch kolách, nakoľko v prvom kole ne získal žiadny kandidát nadpolovičnú väčšinu hlasov. Do druhého kola však nepostúpila žiadna žena.

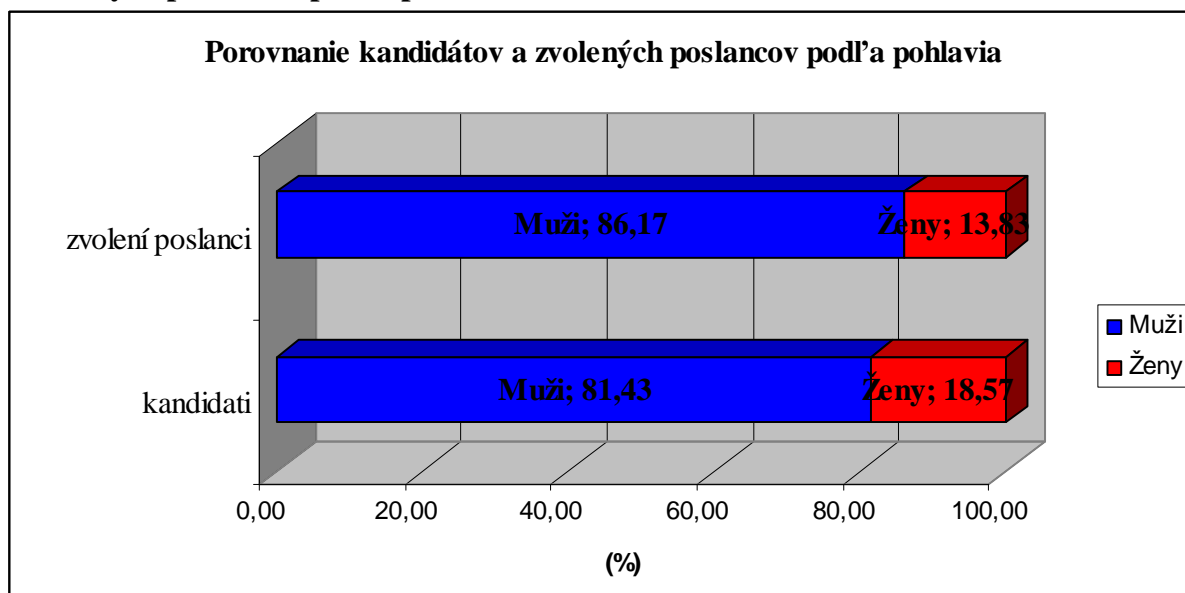
Tabuľka č. 13: Kandidáti na predsedov VÚC 2005

VÚC	Kandidáti			
	Spolu	Muži	Ženy	Ženy (%)
Bratislavský samosprávny kraj	10	10	0	0,00
Trnavský samosprávny kraj	5	3	2	40,00
Trenčiansky samosprávny kraj	11	11	0	0,00
Nitriansky samosprávny kraj	7	6	1	14,29
Žilinský samosprávny kraj	7	6	1	14,29
Banskobystrický samosprávny kraj	7	7	0	0,00
Prešovský samosprávny kraj	8	8	0	0,00
Košický samosprávny kraj	9	6	3	33,33
Spolu	64	57	7	

Zdroj: Štatistický úrad SR

O 412 poslaneckých miest sa celkovo uchádzalo 2833 kandidátov, z toho bolo iba 526 žien, t.j. 18,57% zastúpenie z celkového počtu uchádzačov. Najvyššie zastúpenie kandidujúcich žien bolo vo vekovej kategórii 35 – 54 rokov (364 žien), najnižšie zastúpenie v kategórii 18 – 24 rokov (15 žien).

Graf č. 7: Voľby do samosprávnych krajov 2005 – porovnanie kandidátov a zvolených poslancov podľa pohlavia

Zdroj: Štatistický úrad SR

Najviac ženských kandidátiek sa predstavilo v trenčianskom samosprávnom kraji (21,81%) a v košickom samosprávnom kraji (20,07%). Najnižší podiel žien na

kandidačných listinách bol v trnavskom samosprávnom kraji, kde nedosiahol ani len 15%.

Tabuľka č. 14: Podiel žien na kandidačných listinách a podiel zvolených poslankýň

Kraj	Kandidáti			Zvolení poslanci		
	Spolu	Ženy	Ženy (%)	Spolu	Ženy	Ženy (%)
Bratislavský samosprávny kraj	399	80	20,05	50	13	26,00
Trnavský samosprávny kraj	202	26	12,87	40	3	7,50
Trenčiansky samosprávny kraj	298	65	21,81	45	14	31,11
Nitriansky samosprávny kraj	266	45	16,92	52	6	11,54
Žilinský samosprávny kraj	354	63	17,80	57	3	5,26
Banskobystrický samosprávny kraj	342	66	19,30	49	7	14,29
Prešovský samosprávny kraj	409	68	16,63	62	4	6,45
Košický samosprávny kraj	563	113	20,07	57	9	15,79
Spolu	2833	526	18,57	412	59	13,83

Zdroj: Štatistický úrad SR

Celková úroveň účasti žien na riadení samosprávnych krajov je z uvedeného neuspokojivá. Do funkcie predsedu samosprávneho kraja nebola zvolená ani jedna žena. Zastúpenie žien v regionálnych poslaneckých zboroch nedosiahlo ani len 15%, konkr. 13,83%. V porovnaní s voľbami do parlamentu za roky 2002 a 2006 dopadli regionálne voľby pre ženy s ešte horším výsledkom. Medzi hlavné príčiny nedostatočnej participácie žien na riadení samosprávnych krajov patrí, že vstupujú do volieb ako nezávislé kandidátky, príp. majú stranícku podporu takých politických strán, ktoré majú nízky politický vplyv.

Oproti predchádzajúcim voľbám v roku 2005 sa na voľbách do orgánov samosprávnych krajov v roku 2009 zúčastnilo menej kandidátov na osem postov predsedov VÚC. Z celkových 57 kandidátov bola účasť nižšia aj v zastúpení kandidujúcich žien, t.j. 5 kandidátiek (8,77%). Všetkých 5 kandidátiek bolo vo vekovej skupine 35 – 54 rokov. V trnavskom, žilinskom, banskobystrickom a košickom samosprávnom kraji nekandidovala žiadna žena. Najvyššia účasť žien na kandidačných listinách bola v nitrianskom a prešovskom samosprávnom kraji. Hneď v prvom kole sa podarilo 4 kandidátom obhájiť svoj post, no ani vo zvyšných 4 samosprávnych krajoch v 2. kole nezvíťazila žena. Voľby sa začínali s 8,77%

podielom žien v kandidatúre a skončili 0% podielom na riadení ôsmych vyšších územných celkov.

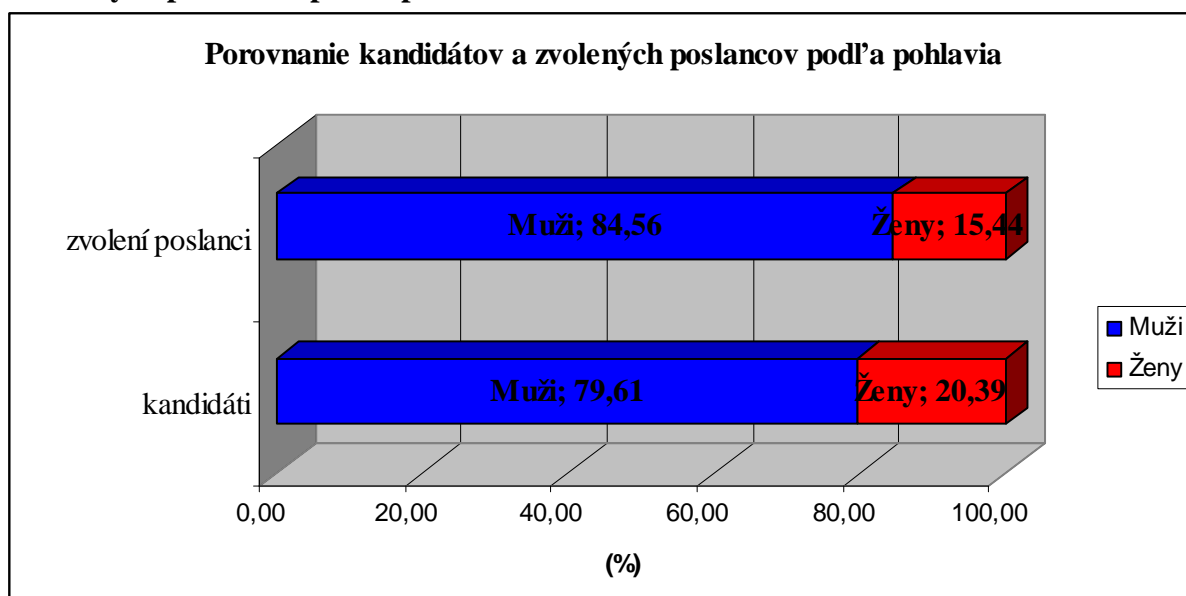
Tabuľka č. 15: Kandidáti na predsedov VÚC 2009

VÚC	Kandidáti			
	Spolu	Muži	Ženy	Ženy (%)
Bratislavský samosprávny kraj	11	10	1	9,09
Trnavský samosprávny kraj	4	4	0	0,00
Trenčiansky samosprávny kraj	6	5	1	16,67
Nitriansky samosprávny kraj	5	4	1	20,00
Žilinský samosprávny kraj	4	4	0	0,00
Banskobystrický samosprávny kraj	9	9	0	0,00
Prešovský samosprávny kraj	10	8	2	20,00
Košický samosprávny kraj	8	8	0	0,00
Spolu	57	52	5	

Zdroj: Štatistický úrad SR

V týchto voľbách súperilo o 408 poslaneckých kresiel celkovo 3473 kandidátov. Oproti predchádzajúcim voľbám badať nárast kandidátov i podiel zastúpenia žien. Z celkového počtu kandidovalo 708 žien, t.j. 20,39%. Podiel žien na kandidačných listinách oproti voľbám v roku 2005 stúpol o 1,8%. Opäť najviac žien kandidovalo vo vekovej skupine 35 – 54 rokov (448 žien). Najnižšie zastúpenie mala kategória 18 – 24 ročné ženy (37 žien).

Graf č. 8: Voľby do samosprávnych krajov 2005 – porovnanie kandidátov a zvolených poslancov podľa pohlavia

Zdroj: Štatistický úrad SR

Zastúpenie kandidúcich žien bolo najvyššie v bratislavskom (23,73%) a banskobystrickom kraji (22,78%). Najnižší podiel žien kandidoval v prešovskom samosprávnom kraji 16,82%.

Tabuľka č. 16: Podiel žien na kandidačných listinách a podiel zvolených poslankyň

Kraj	Kandidáti			Zvolení poslanci		
	Spolu	Ženy	Ženy (%)	Spolu	Ženy	Ženy (%)
Bratislavsky samosprávny kraj	434	103	23,73	44	11	25,00
Trnavský samosprávny kraj	248	55	22,18	40	4	10,00
Trenčiansky samosprávny kraj	409	87	21,27	45	11	24,44
Nitriansky samosprávny kraj	337	64	18,99	54	8	14,81
Žilinský samosprávny kraj	461	79	17,14	57	6	10,53
Banskobystrický samosprávny kraj	496	113	22,78	49	7	14,29
Prešovský samosprávny kraj	547	92	16,82	62	6	9,68
Košický samosprávny kraj	541	115	21,26	57	10	17,54
Spolu	3473	708	20,39	408	63	15,44

Zdroj: Štatistický úrad SR

V porovnaní s voľbami v roku 2005 možno badať mierny progres v kandidatúre žien i v konečnom zastúpení na poslanceckých postoch. Zastúpenie žien

na regionálnych poslaneckých miestach dosiahlo 15,44%. Jedine v bratislavskom (25%) a trencianskom (24,44%) samosprávnom kraji sa zastúpenie žien aspoň približovalo k 30%.

4.7 Voľby do orgánov samosprávy obcí

Úroveň zastúpenia žien na komunálnej úrovni je približne rovnaká, resp. o niečo vyššia ako na národnej úrovni. Je možné povedať, že zastúpenie žien vykonávajúcich funkcie starostiek obcí a mestských častí a primátoriek miest sa v uplynulých rokoch zvyšuje, no veľmi pomaly, ako je uvedené v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka č. 17: Rodové zloženie zvolených primátorov a starostov v rokoch 1994 – 2006

Rok	Celkový počet	Z toho ženy	Ženy (%)
1994	2750	418	15,20
1998	2766	484	17,50
2002	2913	570	19,57
2006	2905	601	20,69

Zdroj: Bútorová a kol., 2008; Štatistický úrad SR

Vo voľbách v roku 2002 z celkových zvolených primátorov a starostov obcí a mestských častí 2913 bolo zvolených do uvedených funkcií 570 žien. Na obecnej úrovni je situácia z globálneho pohľadu zastúpenia žien najpriaznivejšia pravdepodobne z dôvodu, že táto funkcia nie je v ponímaní žien automaticky spájaná s politikou. Dokazuje to fakt, že s celkového počtu zvolených žien 570 vstupovalo do volieb až 206 žien ako nezávislé kandidátky, t.j. bez akejkoľvek podpory politickej strany.

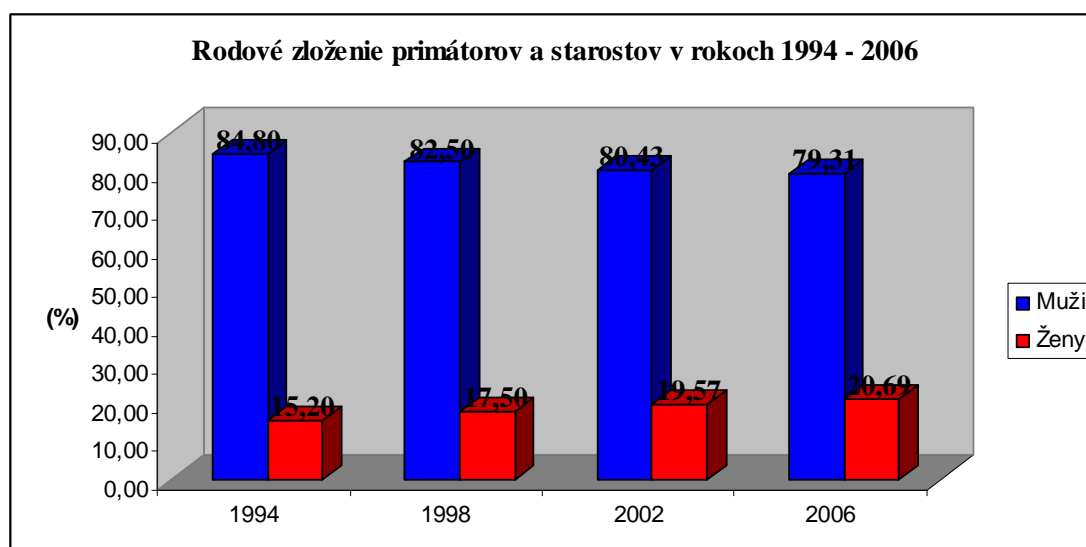
Potvrdiť určité predpoklady, ako to, či sú ženy starostkami v tradičných, či moderných obciach, či sú rozdiely podľa prevládajúceho národnostného alebo náboženského vyznania v obciach, sa pokúsil výskum, ktorý sa uskutočnil po voľbách v roku 1998. Analyzovalo sa 484 obcí, v ktorých bola na post starostky zvolená žena. Analýza ukázala, že ženy sú približne rovnako zastúpené v moderných i tradičných obciach, s miernou prevahou v tradičných. „Rozdiely sa neprejavili ani podľa národnostného a konfesijného zloženia. Ženy sú v SR starostkami tak

v homogénnych, ako aj heterogénnych obciach z hľadiska národnosti a náboženského vyznania: v čisto slovenských i národnostne zmiešaných, v prevažne katolíckych i v pravoslávnych obciach. Za starostky obcí boli ženy zvolené rovnako na západe, ako i na východe krajiny“ ako uvádzajú Filadelfiová, Radičová, Puliš, 2000.

Vo voľbách v roku 2006 bolo zvolených celkovo 2905 primátorov a starostov obcí a mestských častí, z čoho bolo do tejto funkcie zvolených 601 žien, t.j. 20,69%. Opäť značná časť, takmer tretina zvolených žien vstupovala do kandidatúry bez podpory politickej strany. Výsledky týmto naznačujú, že pri rozhodovaní volič nekladie až taký dôraz na politickú orientáciu kandidáta.

Za 12 rokov nastal progres v zastúpení žien na komunálnej úrovni o 5%, čo však nemožno pokladať za uspokojivé.

Graf č. 9: Prehľad rodového zloženia primátorov a starostov

Zdroj: Štatistický úrad SR

V týchto voľbách nebola zvolená ani jedna primátorka krajského mesta a podiel poslankyň v mestských zastupiteľstvách sa pohybuje v rozmedzí od najnižšieho v meste Trenčín – 12,5% až po najvyššie zastúpenie v meste Bratislava 27,5%. V žiadnom z 8 krajských miest neprekročil podiel poslankyň hranicu 30% - vid tabuľka č. 14.

Tabuľka č. 18: Počet primátoriek a podiel žien z poslancov zastupiteľstiev krajských miest SR po voľbách v roku 2006

Krajské mesto	Primátor/ka	Poslanci mestského zastupiteľstva		
		Spolu	Z toho ženy	Ženy (%)
Bratislava	Muž	80	22	27,50
Trnava	Muž	31	6	19,35
Nitra	Muž	31	5	16,13
Trenčín	Muž	24	3	12,50
Žilina	Muž	31	6	19,35
Banská Bystrica	Muž	32	5	15,63
Prešov	Muž	31	8	25,81
Košice	Muž	50	7	14,00

Zdroj: Súhrnná správa o stave rodovej rovnosti na Slovensku, 2008

Občianske združenie Vidiecky parlament na Slovensku každoročne od roku 2002 vyhlasuje súťaž, do ktorej sú nominované ženy, ktoré venujú svoj voľný čas rôznym aktivitám v oblasti verejného života vo svojej obci, v ktorej sú uznávanou osobnosťou. Výsledky sú vyhlasované každý rok dňa 15.10. na Svetový deň vidieckych žien. Počas Pekinskej konferencie v roku 1995, ktorá bola venovaná problematike žien sa zrodila myšlienka pre tento deň. Jednou zo 4 kategórií je kategória Žena – politička, kde je každoročne ocenená politička, ktorá pôsobí v miestnej politike na poste starostky, príp. členky miestneho zastupiteľstva.

ZÁVER

Neuplynulo ešte ani 100 rokov odo dňa, kedy slovenské ženy získali volebné právo. História postavenia žien v priestore verejnom teda nie je veľmi dlhá. O to väčší význam táto udalosť mala, keďže trvalo dlhú dobu, než si ženy toto právo vybojovali, pretože bolo pre nich symbolom politickej slobody. Z pomedzi európskych krajín bolo ženám žijúcim na Slovensku vo vtedajšom štátnom zriadení priznané volebné právo pomerne skoro.

Získanie volebného práva však automaticky nezaručovalo rovnocenné postavenie žien a mužov v politickom živote. Následne prišlo obdobie komunizmu a znamenalo, že až do roku 1989 bolo zastúpenie žien v politike len formálne. Ich účasť v politike bola stanovená kvótami a tvorili popri mužoch iba tzv. doplnkovú skupinu. Akékoľvek ženské združenia boli zakázané a rovnoprávnosť a emancipácie žien sa odohrávali pod dohľadom komunistickej strany.

K zmene postavenia žien v politike dochádza po roku 1989 v prvých slobodných voľbách. Na politickom prostredí Slovenska sa však podpísala minulosť a mnoho ďalších faktorov. Rodová rovnosť, rovnaké postavenie a predovšetkým rovnaká účasť žien a mužov vo verejnej sfére sa začala pomaly dostávať do verejnej diskusie. Slovenská republika je krajinou, ktorá ale nemá špecifický zákon o rodovej rovnosti. Špecifické práva žien z tejto oblasti sú upravené v medzinárodných dokumentoch, ku ktorým sa Slovenská republika podpisom zaviazala. V tejto súvislosti za významné možno označiť tiež členstvo Slovenska v Európskej únii. Prijatím členstva Slovenská republika musela implementovať legislatívu Európskej únie do svojej a tým aj smernice a dokumenty týkajúce sa rodovej rovnosti a postavenia žien.

Analýza volebnej štatistiky však dokazuje, že zastúpenie žien v slovenskej politike je nízke. Od roku 1989 zaznamenávame istý progres, no je nedostatočný a pomalý. Zásadný problém Slovenskej republiky je v rozdieloch medzi formálnym a reálnym stavom práv žien. Na základe štatistických dát vyplynulo, že na národnej ani regionálnej politickej úrovni nedosahuje zastúpenie žien ani len 30%. Jedine v Európskom parlamente má Slovensko zastúpenie žien nad celoeurópsky priemer. Medzi členmi Európskej únie je ne jeden príklad vyspelej a úspešnej krajiny, ktorú v politike reprezentuje dostatočné množstvo žien.

Z uvedeného vyplýva, že Slovenská republika bude musieť vynaložiť väčšie úsilie, aby sa v politickom priestore dosiahla rodová rovnosť. Postavenie žien v spoločnosti napovedá o ekonomickej a sociálnej vyspelosti krajiny a Slovensko sa prezentuje nízkou partipáciu žien ako na zákonodárnej, tak i na výkonnej moci v krajine. Odstraňovanie stereotypov, predsudkov a diskriminácií, väčšie uplatňovanie legislatívy, stratégie a dokumentov v presadzovaní rodovej rovnosti, väčšia verejná diskusia k problematike a zvýšená angažovanosť mimovládnych organizácií sú nejedným príkladom spôsobu ako dosiahnuť rodovú rovnosť v politike.

ZDROJE POUŽITEJ LITERATÚRY

- BLAŽEK, M., ROCHOVSKÁ, A.: Feministické geografie. Geografika. Bratislava. 2006
- BÚTOROVÁ, Z. a kol.: ONA A ON NA SLOVENSKU. Zaoštréné na rod a vek, Inštitút pre verejné otázky. Bratislava 2008
- ČAMBÁLIKOVÁ, M.: Slovensko na ceste k rodovej rovnosti. Európsky sociálny fond. Bratislava 2006
- CVIKOVÁ J., DEBRECÉNIOVÁ, J., KOBOVÁ, Ľ.: Rodová rovnosť. In: Právo cez zážitky. Súbor vzdelávacích textov pre vzdelávateľky a vzdelávateľov. Občan a demokracia. Bratislava 2006
- FILADELFIOVÁ, J., RADIČOVÁ, I., PULIŠ, P.,: Ženy v politike – dôsledok tranzície verejnej politiky?. MPSVR SR. S.P.A.C.E. Bratislava 2000
- FILADELFIOVÁ, J.: Stratégie a postupy zvyšovania účasti žien v politickom a verejnom živote. In: Mozaika rodiny. MŠSR. 2001
- FILADELFIOVÁ, J.: O ženách, moci a politike: úvahy, fakty, súvislosti. In: Hlasy žien. Aspekty ženskej politiky. ASPEKT. Bratislava 2002a
- FILADELFIOVÁ, J.: Účasť žien na zákonodárnej a výkonnej moci. In: Volebné právo žien. Aliancia žien Slovenska. Prešov. 2002b
- FILADELFIOVÁ, J.: Politické práva žien – prehľad medzinárodnej politiky. In: Rodový infobalíček 1/2005. ASPEKT. Bratislava 2005
- GIDDENS, A.: Sociologie. AGRO. Praha 1999
- HAVELKOVÁ, H.,: Politická reprezentace žen v ČR, In: Cviková, J. – Juráňová, J.: Hlasy žien. Aspekty ženskej politiky. ASPEKT. Bratislava 2002
- JURÁŇOVÁ, J.: História volebného práva žien. In: Volebné právo žien. Aliancia žien Slovenska. Prešov. 2002
- KOBOVÁ, Ľ.,: Načo je (komu) volebné právo?. In: Cviková, J. – Juráňová, J.: História žien. Aspekty písania a čítania. ASPEKT. Bratislava. 2007
- Koncepcia rovnosti príležitostí žien a mužov. 2001. Materiál dostupný na stránke <http://www.employment.gov.sk/index.php?SMC=1&id=718>
- KULAŠÍKOVÁ, Z.: Politika rodovej rovnosti: Úvod do teórie politiky rodovej rovnosti. Vysoká škola Vysegrádu, s.r.o., 2008
- KOBOVÁ, Ľ.: Osobné je polické, In: Kradmá ruka feministky rozvažuje za plentou. Aspekty parlamentných volieb. ASPEKT. Bratislava 2007

- KORBĚLOVÁ, M.: Živena, Spolok slovenských žien. In: Pokrokové ženské hnutie na Slovensku. Živena. Martin. 1984
- KVAPILOVÁ, E., PORUBÄNOVÁ, S.: Rodová rovnosť: prečo ju potrebujeme?. Stredisko pre štúdium práce a rodiny. Bratislava 2003
- LENGYELOVÁ, T.: Spoločenské postavenie žien v histórii Slovenska. In: Slovensko na ceste k rodovej rovnosti. SAV, erpa. Bratislava 2006
- MALÍNSKÁ, J.: Do politiky prý ženy nesmí – proč?. SLON. Praha 2005
- Národná stratégia rodovej rovnosti na roky 2009 – 2013. Materiál dostupný na stránke <http://www.gender.gov.sk/index.php?id=560&sID=f30d479aec34ce1b4ad9576f68c23956&w=N%E1rodn%E1>
- PORUBÄNOVÁ, S.: Realita a výzvy rodovej rovnosti na Slovensku. Friedrich Ebert Stiftung. Bratislava 2005
- Presadzovanie rodovej rovnosti osobitne v stredoeurópskom regióne, Zborník materiálov z projektu VS/2006/0313, Slovenské národné stredisko pre ľudské práva. Bratislava 2008
- RENZETTI, C.: Ženy, muži a spoločnosť. Nakladatelství Karolinum. Praha. 2003
- Rovnosť príležitostí žien a mužov na Slovensku, Nadácia otvorenej spoločnosti, Bratislava, 2005
- Slovensko 2002, Súhrnná správa o stave spoločnosti, Inštitút pre verejné otázky, Bratislava, 2002
- STIEGLER, B.: Ženy v mainstreame: politické stratégie a rodové teórie. In: Spravidlivosť v rodových vzťahoch. Aspekty rozdeľovania (nielen) zdrojov. ASPEKT. Bratislava. 2009
- Súhrnná správa o stave rodovej rovnosti na Slovensku a o činnosti Rady vlády SR pre rodovú rovnosť, 2008. Materiál dostupný na stránke: <http://www.gender.gov.sk/index.php?id=626&sID=290c2a890fd321f914a17b43af7b5e15>
- TEUTSCH, Agata. Kvótový systém. In *ASPEKTin - feministický webzin*. ISSN 1225-8982. Uverejnené 8. marca 2005. Získané 30. marca 2010. Dostupné na http://www.aspekt.sk/aspekt_in.php?content=clanok&rubrika=19&IDclanok=79
- VODÁKOVÁ, A.: Rod ženský. Kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?. SLON. Praha 2003
- ZAVACKÁ, K.: „Vladárstvo v rodine“, In: Cviková, J. – Juráňová, J. – Kobová, Ľ.: História žien. Aspekty písania a čítania. ASPEKT, Bratislava, 2007

Internetové zdroje:

<http://www.gender.gov.sk/index.php?id=87&sID=2eb94b5f0988390a860a6256e31904cf#R> (18.03.2010)

<http://www.rovnopravnost.sk/rovnost.html> (18.03.2010)

http://www.historickarevue.com/?id=archiv_maria_terezia (19.03.2010)

<http://www.sme.sk/c/1279738/ak-kvoty-zien-prejdu-lipsic-ich-napadne-na-ustavnom-sude.html> (30.03.2010)

<http://www.gender.gov.sk/index.php?id=86&sID=65130593b1105bd4fc326e713ce230e1#s> (03.04.2010)

<http://www.gender.gov.sk/index.php?sID=56776395e87d54ce8cb44a4dd1085fc9&SMC=1&id=145> (05.04.2010)

SUMMARY

A hundred years have not yet passed since the right to vote was given to Slovak women. The history of the participation of women in public life is not very long. Thus, the significance of this event must be emphasized, since it had taken a long time for women to get this right, which had been perceived as a symbol of political freedom. Compared with other European countries, and given the state system at that time, the right to vote was granted to women living in the territory of Slovakia relatively early. Having the right to vote had not automatically implied the equal status of women and men in political life. Later on, the communist era began and it meant that until 1989 the political participation of women was rather formal. The participation of women in politics was regulated through quotas and women represented just a complementary group with respect to a majority of men. All women's associations were banned, and equality of genders as well as any kind of emancipation of women was under the surveillance of the communist party. The change of women's position in politics occurred in 1989 and in the aftermath of the first free elections. However, the past and some other factors had an impact on the political environment. Equality of genders, positions and the equal participation of women and men in the public area have gradually become a subject for public discussions. The Slovak Republic is a country that does not have any specific law relating to gender equality. The particular rights of women concerning this area of law are stipulated in the various international documents, which the Slovak Republic adheres to. Keeping this in mind, it is significant to accentuate the European Union membership. Upon joining the European Union, the Slovak Republic had to implement the *acquis communautaire*, which includes all Directives as well as other legislation and documents relating to gender equality and the position of women. On the basis of the election statistics analysis results, the representation of women in Slovak politics is low. Although some progress has been made since 1989, it has been insufficient and low. The existing differences between the formal and actual state of women's rights represent the main problem of the Slovak Republic. The statistical data shows that on both the national and regional political scene, the representation of women does not amount to even 30%. Only in the European Parliament for Slovakia is political representation of women above the European average. Among the

European Union member states can be found several examples of developed and successful countries represented by a sufficient number of women in politics.

From the arguments stated above one can conclude that the Slovak Republic will have to make a bigger effort in order to achieve better gender equality on the political scene. The representation of women highlights the economic and social state of the country, and Slovakia is represented by a low participation of women in both the legislative and executive branches of government. Removal of stereotypes, prejudices and discrimination, better implementation of legislation, strategies and documents in promotion of gender equality, support of public debate on the issue, and more significant involvement of non-governmental organisations represent just some ways in which gender equality in politics can be achieved.

